

THE ART OF LIFE

NR 8 AUGUST 1937

TÄNAPÄEV

NR. 8

AUGUST 1937

III AASTAKÄIK

M. Kurs-Olesk: Ülemaailmaline rahuorganisatsioon

M. Päss: Rahvuslus enne ja nüüd

K. A. Hindrey: Kirjad Erni Hüirele

J. Kangur: Pärnu ülikool

F. Pintmann: Rahva lein C. R. Jakobsoni surma puhul

J. Kaup: Ringhäälingu uus saatemast Türil

K. Laagus: Meie kirjandusturu päevaküsimusi

J. Kangur: Eile ja täna

E. Gross: Tänapäeva riigipoliitilisi ülesandeid

O. Luts: Kui algas Maailmasõda

O. Tooming: Kuressaare — vaikuse ja rahu kuurort

J. Kangur: Kassari — Aino Kalda suvine kodu

E. Kippel: Kuraasi peab olema

L. Tamm: Luuletusi

H. Nihtig: Soome noorsoo poliitilisi sihte

E. A. Ojanurme: Haapsalu — Eesti Nizza

Sinepi Siim: Mitme koha pidamisest

Nemo: Kahesugusest suvitamisest

W. K. Clifford: Võti

V. A. Koskenniemi: Kaks luuletust

L. Mõtus: Kojutulek

M. Kivimäe: Tullas

Noor-Eesti kirjanduslikke uudiseid

E. Kollomi kaas

Foto Hinto

Lõikuskuu
on saabunud

Rup-Rassemblement Universel pour la paix — Ülemaailmaline rahuorganisatsioon

Rahu on hädaohus. Väriseva südamega küsivad emad, kas nende lapsed tõesti peavad saama kahurisöödaks. Õudsustundega täidab kasvatajaid mõte, et sõda irvitades üle astub headuse-, õigluse- ja rahvaste solidaariteedi tunnetest, mida nad on katsunud äratada oma õpilastes.

Loodetakse lahendust Rahvasteliidult, kuid seda reedavad ta omad liikmed, murdes pakti, millele nad ise on alla kirjutanud. Hirm haarab rahvaid. Rahvad relvastuvad võidu. Iga üliküsimust piisutavad lõkkele kired, selle asemel et seda lahendada anda mõistusele. Ähvardab valale pääseda üldise mobilisatsiooni liigagi hästi ettevalmistatud mehhanism.

Ja süiski soovivad miljonid, et rahu püsiks. Sajad organisatsioonid kogu maailmas võitlevad sõja vastu.

Prof. A. Kuenzi, Šveitsi Rup'i autonoomse haru-organisatsiooni juhataja, tutvustab meid Šveitsis väljaantud brošüüris katsega ühendada kõik olemasolevad rahuorganisatsioonid üle maailma. Rahuigatsus peab muutuma teguvõim-saks tahteks, Rahvasteliitu peab kandma kõiki haarav rahvaliikumine.

Mis on siis see Rup? Rup ei ole uus organisatsioon. Ta ühendab olemasolevaid rahuorganisatsioone kindla kava teostamiseks:

- 1) Lepingute puutumatus.
- 2) Relvastuste vähendamine ning piiramine rahvusvaheliste lepingute alusel ja igasuguse kasutamise keelamine sõjatööstuses.
- 3) Rahvasteliidu jõuliseks muutmine kollektiivse julgeoleku mõjuva organiseerimise teel, et sõda võimatuks teha või ta kiiresti lõpetada.
- 4) Luua Rahvasteliidu raames mõjuv kohane viis rahvusvaheliste olukordade pinge vähendamiseks, mis võiksid viia sõjalise kokkupõrkeni.

Rup on peamiselt inglise Rahvasteliidu Ühingute Liidu juhataja lord Robert Cecil'i töö. Tema algatas Rup'i mõtte juba a. 1934, samuti rahvahääletuse rahu asjus (Peace Ballot). Kuid alles a. 1936 hakati seda mõtet teostama. Rahvahääletusel Inglismaal saadud 11.628.000 häält avaldas tugevat mõju Inglise poliitikale, oli ühtlasi eeskujuks ja ergutuseks teistele rahvastele, kuid sisaldas ka hoiatuse, et rahvaliikumine, mida teiste maade avalik arvamine mitte küllaldaselt ei toeta, ei suuda kanda loodetud vilja. Et ära hoida jõudude killunemist, tuleb koos töötada, vaatamata

parteidele, klassidele, keelele ja usule. Seda tahab Rup.

Rup'i juhib kaks presidenti: lord Robert Cecil ja Pierre Cot. Täidesaatev organ on koostatud järgmiselt: kaks presidenti, kaks abipresidenti; üks esindaja järgmistest riikidest: Inglismaa, Prantsusmaa, S. S. R., Ameerika Ühendriigid, Rootsi, Hollandi, Belgia, Tšehhoslovakkia, Ladina Ameerika, Austraalia, Hiina; üks esindaja järgmistest rahvusvahelistest organisatsioonidest: Rahvasteliidu Ühingute Liit, Frondisõdurite Liit, Kutseühingute Liit, Kirikute sõprustöö Maailmaliit, Naisorganisatsioonide rahu ja väevähendamise Komitee, Rahvusvaheline rahu ja vabaduse Naisliiga, Rahvusvaheline Ühistegeline Liit, Rahvusvaheline Naiskomitee sõja ja fašismi vastu.

Alatine sekretariaat asub Genfis. Ta annab välja iga kuu büllettäni ja tutvustab telegraafi teel Rupi tegevusega.

Rahvusvahelisest rahukongressist Brüsselis võttis osa 4000 esindajat.

Töö ei tohi seisma jääda, igas riigis peab ellu kerkima rahvuslikke ühinguid. Igas riigis peab leiduma mehi ja naisi, kes ihu ja hingega anduvad rahutööle.

Rup töötab tuua uut hoogu rahuliikumisse, aga, nagu igal ideelise liikumise kandjal, on temalgi tugevaid vastaseid. Teda püütakse tembeldada kommunistlikuks. Teatavad agentuurid püüavad meeleolu luua tema vastu, äratada kahtlust temasse. Põhjust selleks leitakse asjaolus, et Venemaa on astunud Rup'i liikmeks. Kas on eksitus selline koostöö nõukogude vabariigiga?

Sellele vastas lord Robert Cecil ühes Genfis peetud kõnes: „Peame tervitama iga viisakat ja ausat toetust, kust see iganes tuleb. Meie kava ei sisalda poliitilisi, usulisi ega teisi põhimõtteid. Meie kava on meie neli punkti — mitte midagi muud kui need neli punkti. Sellepärast tervitame kõikide kaastööd, kes ausalt tunnustavad neid punkte. Meie teeme ainukeseks, kuid vanumatuks tingimuseks, et meie liikumist mitte ühegi ettekäände all ei tohi kurjasti tarvitada poliitiliseks otstarbeks. See ei tohi muutuda tööriistaks ei tagurluse, kommunismi, revolutsiooni ega edumeelsuse teenistuses. Rup teenib rahu — ainuüksi rahu. Ma ei ole kommunist ja mind ei ole kunagi kommunistiks peetud. Leidub nähtavasti inimesi, kes selles tükis kannatavad päris maania all, nad näevad iga tooli all peidus kom-

M. Päss

Rahvuslus enne ja nüüd

Estofiilid oma mõtteliikumisega tõusid kaasaegsetena slavofiilidele Venes. Kuna aga seal ortodoksaalne slavofiilsus tardus vaikesse unne Iv. Aksakovi surmaga 1886. a., elutseb eestlus ajanõuete juhitud ideoloogilise mõtteliikumisena veel kuni tänapäevani. Kuid sama hundi-kuristikuline vahe, mis laiutub välisteski oludes meie möödunud ja käesoleva sajandi vahel, eraldab ka endisi, vanu estofiile meie nüüdsetest tõsi-eestlastest ja kodukasvanud rahvuslastest.

Estofiilide kandvamaks kujuks jääb Faehlmanni kõrval lauluisa Kreutzwald. Kui raamat ja trükisõna on kunagi mõjutanud laialisi hulki, meie avalikkust, meie tärkava ühiskondliku mõtte arengut, siis seda küll enne kõike Kreutzwaldi aegadel. Nii näib, et eestikeelsel piiblitõlkel ja Wiedemanni Sõnaraamatul ei ole kaugeltki seda osatähtsust meie rahvusliku mõtte ja omakultuuri kujunemisel, mis on Kreutzwaldi „Kalevipojal“. Seda suurema imestusega seisatame Kreutzwaldi vaimse kuju ees. Kreutzwald oli kapatsiteet, kes ei kordu. Arvestatagu ainult väliseidki asjaolusid, et Kreutzwald elas ja töötas Võrus erakuna ja ainukese haritud eestlasena, kelle kandvaks elumõtteks oli, nii tundub, eestlus, rahvuslus ja rahvas kõigi oma hädade, hädaohtude ja eluliste muredega. „Kalevipoeg“ ilmus Soomes. See oli soomlaste esimene siseabi eestlusele — enne nende esimest välisabi meie Vabadussõjas. Muidugi tarvitasid omaaegsed estofiilid sageli saksa keelt kas või selleks, et vaielda omavahel eesti keele iseäralduste üle. Aga see oli paratamatu ajamärk, mis ei väära esimeste estofiilide kui pioneeride ja plagukandjate suurust ja tähtsust.

Esimese läänlasena võiks kõne alla tulla C. R. Jakobsoni kaasaegne ja kaaslane Andres Dido, kes kodumaalt väljasaadetuna veetis aastakümneid pagulasena Pariisis. Läänlusele vihjavaid sugemeid võib aga leida juba C. R. Jakobsoni juures. Tundub, et C. R. Jakobson tähendas meile suhteliselt sedasama, mida Peeter Suur venelastele. Ta külvas pärimi ja sünnitas käärimisi, lõhkudes hoolima-

munisti. Tuletaksin meelde analoogilist nähtust: mu kodumaal on inimesi, kellel on oma kindlad arusaamised katolitsismi ja protestantismi vahelisest võitlusest. Noores eas nägin mõnda neist, kes protestantidena näiliselt kannatasid kinnisidee all, et nad ühel heal päeval ärgates paratamatult leiavad, et nad on saanud katoliiklasteks. Nad ei paistnud enesele aru andnud olevat, et selline muutus küll vaevalt võimalik on, ilma et nad ise selles asjas seisukohta oleksid võtnud. Need inimesed on hullud.

Ma ei saa kommunistidele tõendada, et mul

tult kõike, mis iganenud ja vana. Vastamisi kohaliku kirikuga ja vastamisi kogu siin valitseva tohlnud ja tuulutamata vana-balti mõtteilmaga, oli C. R. Jakobson see, kes esimesena püstitas kindlad põhinõuded meie rahva majanduse, kultuuri ja hariduse aladel. Virgutada meie talupoega vabaks ja iseseisvaks kultuuriteguriks, juhtida kogu rahvas majanduslikult ja kultuuriliselt „lähemale Lääne-Euroopale“ — nii võiks kokku võtta C. R. Jakobsoni tegevuse tööprogrammilist sisu ja tuuma. Tõeline läänlus mõtteliikumisena, mõtterünnakuna ja kultuurivooluna leidis meil aset alles kaua hiljem, 1905. a. „Noor-Eesti“ valgustatud liikumises. Vastandina estofiilile Kreutzwaldile on Gustav Suits teadlikult läänlane, kes koos „Noor-Eestiga“ omal ajal vastu võttis kohutava rünnaku — la guerre civile — Tartu „Postimehelt“ ja maakultuuri pool-dajatelt.

Juba möödunud sajandi viimaselt aastakümnele reflekteerib Tartu meie rahvusliikumise ainuõigusele. Kuna kaubalinn Tallinn leiutas maailma-kuulsad marineeritud karbikilud, leiutas Tartu omakorda „rahvusliku põhiheli“. Tartu kasutas esimesena rahvuslust tagajärjekalt sihikindla poliitilise plakatina ja lipukirjana. Aga siit on ka pärit äärmuseni populariseeritud rahvusluse pinna-pealsus ja ladvikus, mis lõppes Tartu rahvusluse täielise moraalse kaotusega Asutava Kogu päevil,

oleks pisematki usku nende õpetusse, kuid jutt ei ole sellest. Jutt on ainult sellest, et rahutöö alal nende töökspidamised minu omadega vastuollu ei satuks. Miks, jumal tulgu appi, ei peaks meie koos töötama?”

Rahvasteliidu mõned viimase aja ebaõnnestunud sammud on tugevasti kõigutanud usku rahuliikumisse. Rup (Rassemblement Universel pour la paix) tahab uuesti koguda ja tegevusele virgutada kõiki rahupooldajaid. Eriti väikerahvastel on küllalt põhjust toetada rahuliikumist.

Kirjad Erni Hiirele

I

Väga lugupeetud härra Hiir!

Juba siis, kui Teie „Tänapäevas“ avaldasite oma rahulolematust allakirjutatuna ja kui mina teile vastasin, tekkis tahtmine pikemalt kõne alla võtta hulk küsimusi, mis on olulise tähtsusega meie lahkavamate suhtes. Nende küsimuste arutamine oleks tähtis mitte ainult meile mõlemaile, vaid nende valgustamine aitaks kaasa üldisele orienteerumisele nii laialdasel alal nagu seda on kunst.

Et mina aga mõtlen apostrofeerida nimelt üksi Teid, seda põhjustab minu veene leida Teie isikus kui ka mitte antipoodi, siis ometi väga paljudes vaatepunktides minust lahkumisevat kirjanikku, ühtlasi aga teatava grupi representanti, kelles koonduvad enam-vähem tõekspidamised, mis on olnud sageli, kuigi mitte küllaldaselt, ägeda diskussiooni all.

Kui mina nüüd mõtlen Teile kirjutada rea kirju ja seejuures ära ei ootagi Teie vastust, siis tähendab see peamiselt, et mul on Teie seisukohad selged endistest kogemustest. Ja teiseks: ma satuksin muidu kõrvalküsimustele, mis mind eemale viiksid seni väljendamata või tühjaks ammutamata jäänud peaküsimustest. Muide:

kui tollaegne rahvaerakond obskurantlikult erapooletuks jäi meie ajaloolise Maaseaduse vastuvõtmisel. See erapooletuks vaatlejaks jäämine oli Tartu rahvusluse — testimonium pauperitatis. Tartu rahvuslus varises iseenese antud hoopide all ja temast jäi järele veel ainult õõnes, mitte-midagiütlev, mitte millekski kohustav ilukõneline paatos.

Kui vene aegadel meie väikerahvast ähvardas germaani ja slaavi hädaoht, kadus see meie riikliku iseseisvuse kättevõitmisel. Pärast kogu rahva raskeid jõupingutusi, mida nõudis meie Vabadussõda, ei sobinud üldse enam sõnu teha rahvuslusest. Ainult kümme aastat hiljem muutus olukord. Vabadussõjalaste poliitiline rahvaliidumine trumpas üle endise rahvaerakonnagi oma uue, kuigi võõrsilt laenatud õpetusega rahvusterviklusest. „Rahvustervikus“ pidi olema midagi hoopis muud kui „rahvuslik põhiheli“. Küllap aga oli vabadussõjalaste rahvaliidumise karilejooksmisel üheks sisuliseks põhjuseks see, et nende „rahvustervikluse“ lipukiri oli laenatud võõrsilt ja nimelt sellelt ordurahvalt ja maalt, kust meie ikka oleme harjunud nägema oma rahvale ja rahvusele hädaohtu.

Muutunud oludes hakkas Tallinn järjest rohkem kõnelema rahvusküsimusest ja rahvuslusest. Üsna loomulikult on siingi märgata eelmainitud mõjutisi. Eriti Tartu rahvusluse hilisärkamisaeegade mõju. Eks nõudnud Jakob Hurda rahvalaule kogumine või Aleksandri kool, nagu moodne kodukaunistaminegi oma hoogtoid.

Huvialuse kaasnähtena nimetatagu kasvõi rah-

kui Teie vaataksite minu ridadele kui sõbralikule diskussioonile, siis oleks Teil aega küllalt neid võtta hiljem *in toto* ja neid kohti õiendada, milles ma olen võinud eksida.

Ühes aga ei eksi ma kindlasti mitte ja nimelt selles, et ma Teid pean siiraks inimeseks, kes võitleb oma tõekspidamiste eest oma veendumuste järele. Ja see on ka üheks põhjuseks, miks aadressin oma kirjad *sine ira et studio* Teile.

Teie mäletate kindlasti seda Eesti Kirjanikkude Liidu peakoosolekut, kus avaldasite oma õiglast pahameelt nähtuse kohta, et arvustatakse raamatuid, mille lugemisega pole püütudki vaeva näha. Ka mina mäletan sellelt koosolekult õieti kõige rohkem Teid, sest Teie pahameel oli tõesti sügav.

Ühtlasi aga mäletan ma ka, et see Teie hukkamõist käis kaasas ühe aktsiooniga, mis oli sihitud peamiselt „Loomingu“ toimetaja vastu, tema tendentsi vastu pakuda ülevaateid välismaade kirjandusest. Ja tuli kuulda-vale ägedaid hääli, mis nõudsid, et ärgu ilmugu „Loomingus“ arvustusi arvustajailt, sest ka tegelikkude kirjanikkude eneste seas leiduvat küllalt kriitikavõimelisi autoreid.

vuskirjanikkude erikoondust. „Ühiskondlikul tellimusel“ koondunud rahvuskirjanikud mõtelgu lähemalt järele, et programm ei ole veel sisu. Siis on Gustav Suits, kelle teiseks, mõtteliseks kodumaaks on Lääne-Euroopa, ja kogu „Noor-Eesti“ ümber koondunud läänlased ometi palju lähemalt tabanud meie rahvuslikke profiilijooni kui ükski rahvuskirjanik tänapäevani. Programmi järele võib küll mõnestki Vilmarist saada Valmar — täiesti tabamata jääb aga rahvuslik sisu. Või on keegi märganud, et Shakespeare või Dante Alighieri oma loomingus oleks olnud rahvuslik? Siit järgneb ainult, et on vahe programmikohase käsitöö ja vaimse loomingu vahel.

Oleme teinud põgusa ringi estofiilidest kuni tänapäeva programmilise rahvusluseni. Oma-aegne estofiilsus oli kokkuvõttes meie kultuuriloo tunnustatumaid ajajärke. Edasi järgneb Tartu rahvuslus — materdades maakultuuri lipu all ühtlase hoo ja ägeduse, ühtlase sallimatusega C. R. Jakobsoni ja hiljem „Noor-Eesti“ võitlushüüulist läänlust. Ainelise ja sõnalise vanavara kogumise teelt suundus Tartu rahvuslus praktilisse päevapoliitikasse. Erapooletuksjäämine mõisade võõrandamisel ja Maaseaduse vastuvõtmisel Asutavas Kogus saab sellele hilisärkamisaegeadest päritud Tartu politiseerivale rahvuslusele saatuslikuks. Ka tänapäeva rahvuslus on jälle leidnud laia ning avatud tee päevapoliitikasse. Poliitika aga kasutab rahvuslust mitte kui sihti, vaid kui propagandavahendit. Ja see ongi, mis eraldab Kreutzwaldi, Faehmanni ja teiste vanade estofiilide rahvuslust tänapäevasest, endist — nüüdsest.

Rünnak oli, lihtsalt öeldud, kultuurivaene ja kultuurivastane. Tema kaugemaks eesmärgiks oli diskrediteerida kogu senist suunda ja mõista anda parema ja ka — rahvuslikuma joone võtmist kogu „Loomingus“ ühes Eesti Kirjanikkude Liidu üleviimisega Tallinnasse.

Teie läksite kaasa primaärsete põhjendustega, mitte nähes ega mitte aimates kaugemat sihti.

Minul isiklikult hakkab kohe veidi jube, kui tullakse rahvuslike põhjendustega. Ma olen vist küll väga tugeva rahvusliku põhitundega inimene, kuid olen liiga palju kuulnud ja näinud, kuidas hiiud rahvuslike järele jätab kõrvale üldkultuurilised elemendid, kuidas isiklikud kasud võtavad kilbiks rahvusliku deviisi, kuidas oskus kasutada rahvuslikku nooti ei tarvitsegi suur olla, sest ainult veidigi pedaali anda on odav, aga kõla on alati suur.

Olen läinud umbusklikuks, sest olen ammu, kaunis kaugel aegadel näinud kuldnööpidega eestlasi, kes vaid purjuspäi ning kitsas ringis laulsid „Mingem üles mägedele“ või „Kas tunned maad, mis Peipsi rannalt“, avalikult aga russofiilset rinda kumerdades, võimudele kummardudes oma „*da blagodjenstvujet russki narod*“. Olen näinud mehi, kes etendasid „Udumäe kuningat“, juhtisid eesti seltsi ja sattusid siiski sakslaste linnatõnnikkude sekka. Olen näinud ja näen praegugi veel rahvuslike korporatsioonide liikmeid, kel on suus kõik meie rahvuslikud trafarettlaused ja trafarettlaulud, kelle lapsed aga kõnelevad suunurgast pentsikut, sakslaslikult hääldatud eestit, seevastu aga hiilgavat baltisakslaslikult.

Olen umbusklikuks läinud ja küsin eneselt iga kord, kui kõvasti toonitatakse rahvuslust, mis on õieti selle taga?

Sel mainitud koosolekul oli mulle varsti selge, mis seal taga oli. Teie mitte. Ja Teie olite tõsiselt pahane suure ülekohtu pärast, et üks arvustaja olevat maha laintnud raamatu, mille lugemist ta vaevaks polevat võtnud.

Mulle meeldis Teie juures õieti see usaldus, millega suhtusite andmetele. Teil ei tulnud mõttessegi kriitika võtta väiteid, mis ette kanti usaldust äratama pidava tulisusega. Ja Teie eetilise hoiak ei saanudki muud kui protestida.

Ka ühel päris hilisel juhul kõnelesite kirjanikkude kutse-eetikast ning Teie olite isiklikult valmis lootma, et mõningadki küsimused peaksid kindlasti tulema aukohtulikkule arutusele.

Ma olen hulga vanem, aga ka minus tõusevad veel ühtelugu niisugused puhangud õiguse, õigluse ning aumehelikkuse jaluleseadmise järele. Kuid ma olen skeptiliselt muutunud aukohtu suhtes, sest ise aukohtunik olles olen ma jõudnud veendumusele, et küsimused lahendatakse rohkem juriidiliste kui aumõistete järele. Ning need on kaks omaette maailma ja vaevalt lepitatavad.

Aga see Teie usk meeldib mulle, sest ka temas on palju nooruslikku ja heale ning ausale lootvat.

Kuid nüüd mingem üle selle küsimuse juurde, mille pärast Teie sellel eelpoolmainitud koosolekul erutusite. Ning ma sean küsimuse kohe rist: Kas peab arvustaja tõepoolest raamatut lugema, et anda tema üle otsust?

Teie ütlete: jah. Mina ütlen: ei.

Mina põhjendan oma võib-olla paradoksina kõlavat seisukohta üldiselt nõnda:

Tavaliselt loetakse muidugi raamat läbi, enne kui tema üle antakse oma otsus. Kuid sama tavaline on meil raamatut mitte lugeda ja siiski otsustada.

See on oleneb kõik raamatust. Ja samuti arvustajast.

Ma kujutan enesele nimelt ette ka niisuguseid arvustajaid, kes kas kohusetundest või aga lihtsameelsusest kätte võtavad mõne raamatu, mis on igav, mittemidagi-ütlev, täis mõttelisi vigu, lausehituse väärtusi, ebakultuursust ja maitsetust, ja loevad ta tõepoolest algusest lõpuni ja rida-realt läbi. Niisugune arvustaja on raisanud oma aega, oma unerahu, oma tööjõudu üsna ilmaaegu. Meie võime teda nimetada kohusetruuks inimeseks, kuid meie keeldume lugemast seda, mida ta kirjutab ühe ilmaaegse raamatu üle. Sest ka kõige parem ja teravmeelsem arvustaja ei saaks negatiivsuste loetlemisega kedagi kõita, või olgu siis, kui ta hakkab huumoriga või satiiriga persifleerima ning naerma panema. Kuid kas võtab seda vaevaks teha keegi, kel on ees tühine raamat?

Kui arvustaja on läbi teinud pikema kooli ajalehe juures, kui ta on pidanud lugema sadu käsikirju, siis omandab ta üsna kiiresti niisuguse tehnika lugemiseks, mis väldib iga ilmaaegse ja hoopis kasutu vaeva. Mõne lehekülje järele on temal juba selge, missugune stiil, temperament, haridustase ja väljendusvõime on autoril. Teiste sõnadega, kas maksab lugema hakata või mitte. Kui autoril on tõepoolest midagi ütelda, mis on hästi üteldud, uus, omapärane, siis võid ju süveneda isegi naudinguga. Pahem on juba, kui on vaid kohati talenti näitavaid pilte, lauseid, psühholoogilisi tähelepanekuid, ühe sõnaga kõigest sellest omaduste hulgast, mida nõuab hea literatuur, olemas mõndagi. Siis peab vaene arvustaja tõepoolest puurima, ohatas küll, aga siiski. Sest mingi kirjutamata seadus tema sees nõuab seltsimehelikkust noore, veel mitte palju oskava kunstijungri vastu. Ning siis pead sa olema oma otsuses õiglane ja teed juhtiv.

Üsna kerge on aga toimida käsikirjadega (ja raamatutega), mis on ilmselt kirjaoskamata rahva omad. Ei ole mõtet lugeda käsikirja, kus juba esimene lehekülj on täis keele- ja õigekirjutusvigu. Kontrollid veel veidi, lehited edasi, kas need pole mitte meelega tehtud vead, et karakteriseerida mõnda kuju, nagu seda meil oli Kitzbergi „Tiibuse Jaak“, Saksamaal Thoma „Maapäeva-saadiku kirjade“ või Ameerikas Botstiberi „Paha poisi päevaamatut“ „kangelane“. Ja kui seda ei ole, paned kõrvale ja kirjutad oma otsuse maitse ja väärtuse järele, kas rämps, sõnnik või pahn. Mõnikord ka tuju järele, kui siida haledaks läheb.

Kui nüüd tagasi tulla koosoleku juurde, millest oli juttu, siis selgus hiljem: et Ants Oras oli ühte teost lugenud, selle hiljemalt parandatud redaktsiooni aga vist küll ainult lehitsenud, et vaadata, kui palju seda on muudetud. Muutus aga mitte olulisteks ja kaaluvateks pidades oli ta andnud oma hindava otsuse.

Ka mulle on varem ette heidetud, et vaatan teatris mõne näidendi üht või paari vaatust, kõnnin minema ja

Pärnu ülikool

Kui Tartu ülikool 1932. aastal pühitses oma 300 aasta juubelit, siis ei olnud see õieti 300-aastase pideva töö tähistamine. Sest selle 300 aasta jooksul, mis on möödunud Tartu ülikooli asutamisest, on meie alma mater läbi elanud mitmeidki varjusurma perioode. Isegi asukohta on tal tulnud vahetada. Ja on vaid ajalooline juhus, et omame praegu Tartu ülikooli ja mitte Pärnu ülikooli.

Teatavasti sündis Tartu ülikool 1632. aastal toleaege Rootsi kuninga Gustav Adolffi looduna. Ent vaevalt sai meie alma mater täisealiseks, kui ta pidi juba sulgema oma silmad: aastal 1656 tegid toleaege sed sõjaolud teaduslikule tööle sedapuhku lõpu. Ja see vaikus meie kodumaa vaimupõllul kestis tervelt 34 aastat. Alles 1690. aastal jõuti pärast pikemat aega kestnud ettevalmistustööd ülikooli taasavamisele Tartus, kuigi vahepeal oli olnud küllaltki tõsiseid kavatsusi ülikooli üleviimiseks Pärnu. Need kavatsused said siiski õige varsti teoks: edasikestvate sõjahädaohtude tõttu muutus järjest aktuaalsemaks ülikooli üleviimine sõja piirkonnast kaugeemale. Algul liikus mõte ülikool üle viia Tallinna.*) Kuna aga Gustav Adolffi poolt oli ülikool loodud Liivimaale, siis jäi ülikooli Tallinna, st. Eestimaale üleviimise kavatus kõrvale ja selle asemele kerkis ülikooli uue asukohana üles Pärnu. Seda enam veel, et ülikooli Pärnu üleviimisest oli juttu olnud juba enne ülikooli taasavamist 1690. aastal. Isegi vastavad ruumid olid Pärnus juba valmis seatud.

Ülikooli Pärnu üleviimise tähtjaks määrati kuningas Karl XII poolt augustikuu keskpaik 1699. aastal. Selle juures oli kuninga sooviks, et ülikooli Pärnus töötama asumise juures jääksid ära need pidulikud tseremooniad, millega teostati ülikooli taasavamine 1690. aastal.

Ülikooli üleviimise tööd edenesid kiiresti. Juba 17. juunil 1699. aastal võis toleaege Liivimaa kindralku-

*) Sellel kavatsusel olid väga inimlikud, õigemini perekondlikud põhjused. Nimelt olid eriti sõjakartlikud ülikooli rootslastest professorite naised, ja et pääseda Tallinna, kust puhkeva hädaohu korral õige kerge oleks olnud põgeneda Stockholm, kihutasi naised oma mehi nõudlema ülikooli üleviimist Tallinna.

kirjutat siiski arvustuse. Ei ole ma kunagi mõistnud nende etteheidete ägedust.

Kui on esietendus, siis on tavaliselt küll vaja näha kogu näidendit, et hinnata uustulnuka esikteost või aga võrrelda mõne tuntud näitekirjaniku praegust lavateost endisega. Kui aga mõni näidend juba mõni kord üle lava käinud, juba läbi sõelutud ja kaalutud, siis pole sugugi tarvis suppi uuesti soojendada. Eriti siis mitte, kui see supp ei ole maitsev. Maksab vahest vaadata, kas on mängus või tõlgitsemises, parandamisel või teisel lavastusel midagi muutunud. Ja seks piisab täielikult mõne vaatuse jälgimisest. Justament nõnda, nagu päris vilunud lugeja võtab kätte mõne romaani ja hakkab teda lugema kas keskelt või lõpust ettepoole — päris ükstepuha. Kui on hea romaani, siis leiab ta ka niiviisi ülikõhvalt nautimiseks, kusjuures ta muidugi mõista naudib hoopis midagi muud ja hoopis teistelt vaatekohtadelt kui tavaline lugeja, kel on tähtis vaid järkjärguline areng ja tegevus. Kunstniku silma ja tundega arvustajal on tähtsad kunstimeel, teadmised ja stiil, mis võivad ilmneada igal leheküljel, loe sa neid läbiseegi või järjekorras tagant ettepoole. Nende tunnuste järele otsustab ta, mis liiki vaimuga tal kõne all olevas raamatus on tegu.

Usun, et praeguses kirjas võiksin piirduda nende

berner ja ülikooli kantsler feldmarssal Dahlberg teha avaliku teadaande:

„Kuna Tartu linna liigne kaugus Rootsist mõjub takistavalt ülikoolile, oli juba kuningas Karl XI-ndal mõttes ülikooli üleviimine Pärnu, missuguse kavatsuse on otsustanud teostada valitsev kuningas Karl XII, tehes selle ülesandeks temale, kantslerile. Selle üleviimise lõpetamise tähtjaks määrab ta käesolevaga sama aasta 28. augusti, pärast seda, kui vastavad ruumid on korraldatud ja teised nõuded täidetud kuninga kulul. Seega kutsutakse Liivi-, Eesti- ja Ingerimaa, samuti ka naaberprovintside elanikke sellele pidulikule sündmusele, üliõpilasi aga ülikooli kasutamisele, kusjuures viimastest need, kes hakkavad ülikoolis käima ja midagi head õpivad, saavad eesõigusi teiste suhtes.“

25. juulil 1699. aastal peeti ülikooli ametlik lahkumisaktus Tartus, millel kõne- ja luulekunsti professor Dau esines lahkumiskõnega. Lahkumisaktus peetud, kolisid professorid ja teised ülikooliga seotud isikud juba Pärnu.

Kuningas Karl XII oli küll soovinud pidulike tseremooniade ärajätmist ülikooli Pärnu üleviimisel, ent selles kuninga soovist ei peetud kinni. Ülikooli kantsler Dahlberg sõitis 8 päeva enne ülikooli ametlikku avamist Pärnu, kus ta väljaspool linna pidulikult vastu võeti linnarae ja kodanike poolt. Linnas olid sõdurid täies varustuses üles rivistatud.

28. augustil, esmaspäeval päeval, toimus Pärnu ülikooli pidulik avamine. Juba hommikul kell 7 kogunesid professorid ja üliõpilased rektori juurde, kust siis ühiselt siirduti kantsleri majja. Viimase juurde olid juba kogunenud aadlikud, vaimulikud, raehärrad ja suursugusemad kodanikud. Kell 8 helistati kirikute kelli ja pidulik rongkäik hakkas liikuma ülikooli poole. Rongkäigust osavõtjad olid rivistatud järgmises järjekorras: marssal; aadlikud, igauks oma astme järele; ülikooli teenrid pikkades punasega kanditud sinistes kuubedes, hõbedased kepid käes; kantsler ja kaksteist ihuvahti; rektor ja professorid; vaimulikud; raehärrad; üliõpilased. Rongkäik siirdus ülikooli suurde kuuldesaali, mis oli kaunistatud roheline riidega. Siia oli juba kogunenud palju pealtvaatajaid.

mõtetega, mis Teile loomulikult paistavad ketserlikkudena. Kuid ma olen veel hullemat näinud: René Schickele oli alles 19 aastat vana, luges ühe teose jaatavat arvustust ja kirjutas siis sama teose kohta eitava arvustuse. Loomulikult ei olnud tal ses eas ammugi veel mitte seda nime, mille ta enesele kätte võitis mõned aastad hiljem. Kuid see eitav arvustus, mille ta tõepoolest kirjutas, ilma et ta raamatut ise oleks näinudki, äratas huvitatud kirjanduslikkudes ringides tähelepanu ning oli osalt ka tema karjääri alguseks ning hüppelauaks.

Isegi seda on siis olemas, et võib ka õigesti arvustada ilma teost nägematagi.

Kui ma selle kirja praegu lõpetan, siis kinnitan ma seejuures, et on veel palju huvitavat, millest rääkida edaspidi. Kas ei lasknud silmade ette kerkida rööbasjoni ka meil, kui Hitler oma Müncheni kõnes nõudis kunstidiktatuuri? Ja käigu see diktatuur ka rohkem maalimise ja skulptuuri kohta — kirjanduses on aktsioon seal juba täide viidud —, siiski on kunstid üldiselt ju nõnda sugulased, et võiksime väga hästi vaadelda, mida sünnib meil sarnaselt kirjanduses. Ja minugi pärast ka maalilis.

Kollegiaalse tervitusega

Teie K. A. Hindrey

Hoone, milles asus Pärnu ülikooli arstiteaduskond. Paremäl ülikoolihoone varemed

Ülikooli avamisaktuse algul mängis keelpillide orkester ühe pala. Selle järele kantsler Dau pidas ladinakeelse kõne, milles andis lühikese ülevaate ülikooli ajaloost ja põhjendas lähemalt ülikooli ületoomist Pärnu. Kantsleri kõnele vastas rektor Cameen samuti ladinakeelse kõnega, ülistades selles kantsleri seniseid teeneid ja rootsi rahva kõrgeid omadusi, rahva omi, „kes on andnud juba vanadel aegadel mitte ainult palju astro-noome, isegi talupoegade keskelt, vaid ka häid kõnemehi ja kirjanikke, ja kes evib palju jumalakartlikkust ja vahvust“.

Pärast aktust ülikooli kuuldesaalis mindi rongkäigus läbi auvahtideks ülesrivistatud sõdurite ja kodanike ridade saksa kirikusse vaimulikule talitusele. Kirikus olid kõigile rongkäigust osavõtjale määratud oma kindlad kohad. Ka vaimulik talitus algas muusikaga. Seejärel astus ülikooli senine rektor Cameen altari kõrvale asetatud kateedril, mille kõrval väikesel laual asetsesid ülikooli autähed, statuudid ja privileegid. Rektor Cameen pidas lühikese kõne, mille järele laskis enese juurde kateedril astuda järgmiseks rektoriks valitud professor Dau ja andis sellele pärast vandeandmist üle ülikooli autähed — hõbedase valitsuskepi, kaksteist kuldset võtit, Gustav Adolfi näopildiga pitsati¹⁾ ja kuninglikud konstitutsioonid. Selle järele asetas ta uuele rektorile punase sametist mantli õlgadele, millega lõppes ka uue rektori ametisseastumise tseremoonia. Pärast jutlust professor Eberhardi poolt ja ühislaulu lasti linnavallidel ja kiriku juures kahuritest kaks korda aupauke.

Kirikust mindi linna jälle rongkäigus endises järjekorras. Samuti olid sõdurid jälle spaleeridena tee ääres kirikust kantsleri majani. Kantsleri korteris oli korraldatud suur pidusööök, millest osa võtsid ülikooli tege-lased, rachärrad, aadlikke ja vaimulikke.

Kahel järgmisel päeval pidasid professorid Skragge ja Sarcovius ülikooli suures kuuldesaalis ladinakeelsed kõned. Kolmandal päeval olid kavas kahe üliõpilase kõned. 1. septembril kaitses usuteaduse professor Moberg oma väitekirja.

Pärnu ülikooli avamise puhul korraldatud pidulike sündmuste kohta kirjutas kindralkuberner Dahlberg kuningale, et „need toimusid Jumala nimel, küll mitte hiilgavalt, kuid siiski mõistlikult ja tarviliku aväärsusega“. Ja edasi: „Professorid on väga rahul ülikooli ilusa maja ja selle asukohaga.“

Siis algas ülikooli tavaline töö. See ei saanud aga jälle kuigi kaua kesta — ainult 1708. aastani.

15. juulil 1700. a. peeti avalik tänapidu sakslaste ja poolakate taandumise puhul Riia alt. Oktoobris samal aastal tuli Karl XII Pärnu. Üliõpilased tervitasid teda muusikaga ja annetasid talle selleks puhuks loodud saksakeelse luuletuse. 11. septembril 1701. a. pühitseti rootslaste võitu Diiina juures, 28. jaanuaril 1702 kuninga nimepäeva. 10. märtsil 1706. a. peeti üldine tänapidustus kuninga võidu puhul. Sel puhul peeti kaks pidukõnet — üks professor Vilde poolt ladinakeelse luuletuse näol ja teine professor Schulteen'i poolt heebrea keeles. 1708. a. keelati kuningliku käskkirjaga Rootsi alamail õppimine neis saksa ülikoolides, milles valitseb ketserlikku vaimu. Samuti ei tohtinud üliõpilased lugeda jumalavastaseid raamatuid.

Kuni 1704. a. toimusid kõik ülikooli tähtsamad pidulikul sündmustel, nagu prorektoraadi vahetus, doktori- ja magistripromotsioonid jne., saksa kirikus. 1704. a. alates aga oli ülikoolil oma kirik.

Teaduslikus töös ei näidanud Pärnu ülikool mingisuguseid eriliselt silmapaistvaid saavutusi. Osalt oli see põhjustatud sellest, et Liivimaale määrati professoriteks niisuguseid rootsi õpetlasi, kes oma kodumaal millegagi polnud teaduslikult välja paistnud. Oma töös Pärnu ülikoolis ei osutanud nad ka küllaldest vastutustunnet. Ja kui ümberringi ikka rohkem hakkas lainetama sõjakära, siis kasutati esimest võimalust, et põgeneda oma perekondadega Rootsi, kuhu viidi kaasa ka ülikooli varandused¹⁾. See sündis 1710. aastal, vaatamata vene väejuhi Šeremetjevi poolt Liivimaa rüütelkonnale antud lubadusele, et ülikoolile jäetakse alles kõik tema senised õigused ja varandused. Varsti pärast ülikooli Rootsi evakueerumist asusid vene sõjaväed kindral Baueri juhatusel Pärnut piirama ja 21. augustil 1710. aastal alistus linn venelastele. Samal aastal tabas Pärnut ka raske katsumine katku näol, mis nõudis ohvriks linna- rae terves koosseisus ja üle 1.000 kodaniku. Kohutav laud ja edasikestvad sõjaolud olidki põhjuseks sellele, et uue valitseja poolt jäi teostamata tema lubadus Pärnu ülikool uuesti avada. Pärnu linna poolt tehti hiljem selleks küll meeldetuletusi, nii näiteks 1754. aastal. Ja kui peagu 100 aastat hiljem ülikooli avamine jälle päevakorrale kerkis, siis ei tulnud Pärnu ülikooli asukohana enam kõne alla, vaid ülikoolilinnaks sai uuesti Tartu. Pärnu ülikoolihoone muudeti lihtsaks aidaks, mis aja jooksul lasti niivõrd ära laguneda, et tänapäeval pole sellest muud järele jäänud kui mõned tükiid umbes sülla-

¹⁾ Hiljem täiendati pitsat ülikooli Pärnu ületoomise aastaarvuga.

¹⁾ Pärnu ülikooli raamatukogu, nimekirjad, valitsuskepp, rektori mantel ja teenrite mütsid asuvad praegu kuninglikus raamatukogus Stokholmis.

Rahva lein C. R. Jakobsoni surma puhul

Avaldame alamal väljavõtteid Veriora valla talupoja Fritz Pintmanni kirjast, mis ta saatis oma lellele Tartusse mõni päev pärast C. R. Jakobsoni surma. See kiri näitab kujukalt, kuid võrd kõrgelt hindas eesti talurahvas Jakobsoni kui avaliku elu tegelast ja kuid võrd suureks kaotuseks oli kogu maale selle esimese eesti suure poliitikamehe ning rahvajuhhi surm.

— Küll on kurblik sündmus, kirjutab Fritz Pintmann, — millega Sina oma kirja peale alustasid. Meie rahvas hõiskas seniajani oma tulevikust, aga nüüd ei laula sellest enam ükski suu. Räpinas olid just sel pühapäeval tütarlapsed (leerilapsed) kirikus, kui Jakobsoni surmasõnum sinna jõudis. Kõik rahvas seisis rõõmsalt ja vagusalt, vanemad oma lapsi ja noormehed oma pruute täiusele avitamas, sai aga kirik välja tulema, helises korraga sõnum läbi noorte ja vanade ridadest, et Jakobson on surnud! Seal jättis isa oma lapse ja veli oma sõsara ning kõik kogunesid vana kõrtsi manu, et asja selgesti järele kuulata. Kõige esmalt sain mina kirja Tartust Sinult... pärast ilmus sõnum ka „Olevikus“ ning üks kiri, mis Sõõrd oli Räpina eestlastele saatnud ja kus ka soov oli, et kirikukellal lastaks leinata. Sel puhul läksin kõigepealt mina õpetaja manu luba paluma kellalöömise tarvis. Õpetaja kõneles minuga mõne sõna ja kutsus ka proua endale appi, võit jäi küll mulle, aga luba mitte ei antud. Siis sain Räpina vallavanema ja kohtumehe kätte ning sundisin neid, et minge, sest luba peab saama (selles nõus oli ka kõster minule abiks). Ent nalle sai vastuseks: „Teie olete „Sakala“ lugejad, siis leinake teda oma südames. — Mis on Jakobson meile

head teinud? Linnas võib paljugi inimesi koolda (surra), meil ei ole sellega midagi tegemist. Tarest välja, välja, välja!“ Seda lugu teistele kõneldes ja endas läbi mõteldes võis iga eestlane ütelda: see sündmus on sakste paradüüs, sest rahvas kõnnib rahvaga kui veli vellega, ja kõik leinavad selle eestkostja kadumist selles hirmus, et nüüd on vaesed eestlased vist jälle rüütlite ohvriks langenud!

Mis peab rahvas sääraseile õpetajaile tegema, kes seaduse teel ka rahva tahtmist ei täida?...

...Sina küsid ka Venemaale mineku pärast, selle peale on vaja õigust ütelda, et jätta, vana veli, kõik maailma vara sinna, kus tema on, ja tuleta seda piiblisõna meelde, mida kord mulle teatasid: Parem peotäis hilja meelega jne., sest kui meie vanaks läheme, siis elame ka siin hästi, sest põllud lähevad paremaks ja eestlaste õigus läheb ka suuremaks...

... Mida siin veel nimetama pean, on, et Räpina eestlased on nõuks võtnud Jakobsoni mälestuseks ausammast lasta ehitada, aga ei tea, kuhu kõige sündsam oleks, küll vist Tartu Toomemäele, kus ta kõige rohkem mõisnikkudele silma paistaks. Mis arvad Sina selle kohta? Kõnele sellest ka teistele, sest kui iga „Sakala“ lugeja 3 rubla maksab, see teeb ka tüki raha välja, sellega võib juba suure asja ära teha. Kui Tartu pool nõu heaks võetakse, siis raha siit on saada niipalju kui siin „Sakala“ lugejaid on. Kae, see oleks üks võit.

Palun, teadusta ka mõnele ajalehele, et Masing minuga ja Räpina vallavalitsusega Jakobsoni hingekella löömise pärast taplema tahtis tulla...

kõrgust müüri, mille vahelist ruumi kasutatakse mitmesuguse koli panipaigaks.¹⁾

Ülikooli Pärnu toomisel töötasid ülikooli juures järgmised professorid: usuteaduse õppetoolil — Moberg, Molin ja Skrage; arstiteaduse õppetoolil — Braun; moraalil ja poliitika õppetoolil — Sjöberg; ajaloo õppetoolil — Cameen; matemaatika õppetoolil — Dimberg; loogika, füüsika ja metafüüsika õppetoolil — Sarcovius; kõne- ja luulekunsti õppetoolil — Dau; kreeka ja idamaa keelte õppetoolil — Eberhard. Ülikooli immatrikuleerus 1699. a. 22 üliõpilast, 1700. a. — 17, 1701. a. — 26, 1702. a. — 10, 1703. a. — 15, 1704. a. — 7, 1705. a. — 31, 1706. a. — 13, 1707. a. — 21, 1708. a. — 12 ja 1709. a. — 13. Üldse on Pärnu ülikooli nimekirjas seisnud 586 üliõpilast. Neist on 245 olnud pärit Baltimaalt.

*

Omajagu huvi pakub ka nende suhete jälgimine, mis valitsesid ülikooli ja linna vahel.

Ülikoolis valitses teadagi rootsi vaim, kuna linna-raad ja kodanikud olid saksameelsed. Akadeemia senati kirjad raele olid kirjutatud rootsi keeles, kuna raad vastas saksa keeles. Sellest rahvuslikust distantsist on tingitud nii mitmedki konfliktid ülikooli ja linna vahel. Nende konfliktide arv oli algul õige suur.

Esimesteks konfliktideks andis põhjust ülikooli õppejõudude ja üliõpilaste korterite küsimus. Kuigi kindralkuberner Dahlbergi poolt juba enne ülikooli ületoomist oli linna-rae tähelepanu hoiatavalt juhitud sellele, et kodanikud ei hakkaks püüdma kõrgete üüride näol tee-

nida ülikooli personaali ja üliõpilaste kulul, siiski tuli juba kohe esimestel päevadel ülikooli õppejõudude poolt kaebusi kõrgete üüride üle. Samuti oli üliõpilastel raskusi korterite leidmisega: kui linnas leiduski vabu tuba, siis ei üüritud neid üliõpilastele. Osalt andis selleks põhjust ka tolleaegsete üliõpilaste halb kuulsus. Kindralkuberner Dahlberg pidi korduvalt õige järsutooniliste kirjadega pöörduma rae poole, et lahendada professorite ja üliõpilaste korteri saamise raskusi.

Samuti kui korteri saamisega oli raskusi ka toiduainete saamisega. Kuna sõjaolude tõttu toiduainete turg oli niigi korratu, suurendasid raskusi veel igasugused vaheltkauplejad, kes toiduained üles ostsid enne nende turule jõudmist. Ja professoritel tuli jällegi pöörduda kaebustega kindralkubeneri poole.

Arusaamatusi tekkis veel vahekorras kirikuga. Ülikoolil oli juba Tartus olnud teatud õigusi eritoolide kohta kirikus. Pärnus laiendati veel neid õigusi: nii said eritooli õiguse kirikus ka ülikooli ametnike naised, näiteks raamatuköitja naine. Kuigi kirik niisugust eesõiguste laiendamist heameelega ei näinud, siiski leppis ta sellega rahu huvides. Ent millega ta leppida ei saanud, oli see, et ülikool ei tasunud nende kiriklike talituste eest, mis toimetati ülikoolile ja tema personaalile. Nii tekkis kirikul mitmesuguseid nõudmisi ülikooli vastu, mille õiendamiseks ülikool püüdis kõrvale põigelda toetumisega ülikooli privilegidele juba Tartu ajast.

Üks asi, mis politseile palju peavalu valmistas, oli üliõpilaste ülalpidamine. Alatasu tuli ülikoolile kaebusi üliõpilaste korrarikkumiste kohta. Ülikool omalt poolt püüdis üliõpilaste mürgeldamist piirata sellega, et las- kis kõrtsidel ära keelata joovastavate jookide müümise üliõpilastele pärast kella 9 õhtul.

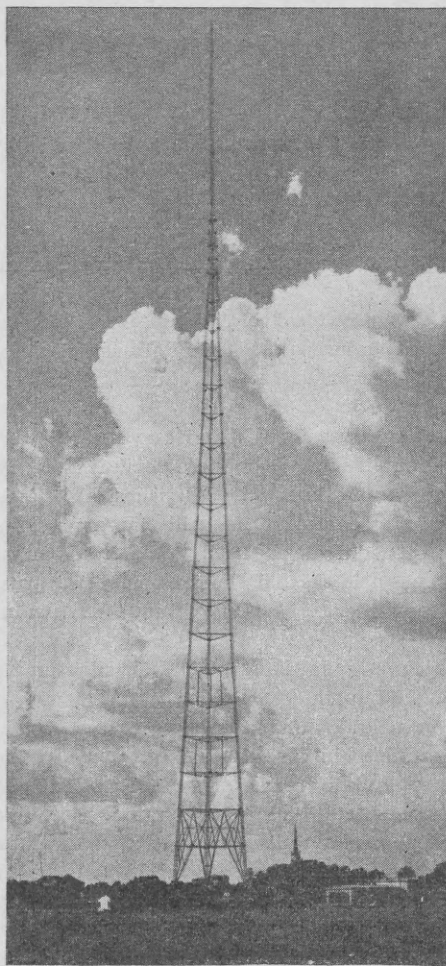
Aja jooksul siiski vähenesid lahkeliid ülikooli ja linna vahel. Professorid kodunesid Pärnusse juba sedavõrd, et hakkasid endile soetama kinnisvarugi.

Kasutatud allikad: Mülleri „Sammlung russischer Geschichte“ IX köide, „Sitzungsberichte der Altertumforschenden Gesellschaft zu Perna“ III köide.

¹⁾ Kuigi Pärnu kohalikes ajalehtedes on mõnikord juttu tehtud omaaegse ülikoolihoone varemete restaureerimisest ja säilitamisest, lastakse need siiski laguneda.

Enamvähem korras on siiski üks endise ülikooli hoonestikku kuuluvaid hooneid — hoone, milles on asunud ülikooli arstiteaduskonna ruumid. Praegu kasutatakse seda hoonet sõjaväe laoruumina.

Johannes Kaup

Ringhäälingu uus saatemast Türi

võõral kelleltki küsida — mast ise, olles nähtav sõõris umbes 15 kilomeetri kaugusele, on teejuhiks, ja Türi linna tänavastik ei ole keerukas, ei ole seal ka ehitisi, millised oma massiivsuse või kolossaalsusega küüniksid masti varjama. Kaugele paistab saatemasti hoonestik — kaks luikvalget maja, neist üks osaliselt kolmekordne, — otse nende juures asetsebki taevasse tõusev mastisõrestik, toetudes võimsalt kolmele hallile terasjalale. Jalad on asetatud võrdkülgse kolmnurgas, küljepikkustega 14 meetrit, toetudes ankrutele, mis omakorda istuvad 4,2 meetri sügavuses maa sees paiknevatel 9 ruutmeetri suurustel ja 75 sentimeetri paksustel terasplaatidel. Mingeid tugesid mastil ei ole. Maapinnast 3 meetrit kõrgemal lõpevad jalad isolaatorkastidega, kust algab juba masti sõrestik. See on küllaltki keerukas ja omapärane, koosnedes umbes 30 jätkust. Masti iga üksiku jätku pikkus on 6,75 meetrit. Kui liita masti jätkudele kõrgus maast, so. 4,6 meetrit, tõuseb kogu masti pikkus 196,6 meetrile. Mast lõpeb ülal 1000-kw-se hüggellambiga. Iga üksik mastiosa on teiega ühendatud 12 suure kruviga. Külgedel ühendavad osi 15 sm laiused diagonaalsed toed. Külgedelt vaadatuna moodustab mast seega nelinurkade kombinatsioone, lõigatud üksikute kõõludega ja diagonaalidega, kuna alt üles vaadates tekib ämblikuvõrgule sarnlev kolmnurkade põimend. Too pealt kokku jooksev terashiiglane kaalub eraldi 67 ja koos jalgedega 78 tonni ning läks maksma üle 130.000 krooni. Masti otsas asetseb tarvilik teraskaabel ja külgedel redelid.

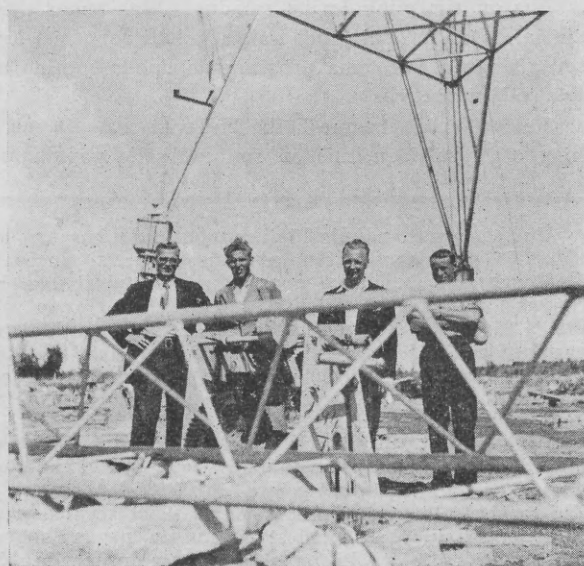
Kahlemata tuleb selle eest tänu ütelda väikese ja noorukese Türi õnnelikule asukohale, et väga paljud on juba näinud riigi Ringhäälingu uue saatejaama valmimist. Veel enam — väga paljud on näginud kaasa elanud ehituste kerkimise üksikud faasid. Täiesti tabavalt märkis mõni aeg tagasi masti ehitustöid juhtiv inglise insener H. M. Wallace: — Kui liita kõik need filmilindid, mis siin masti ehitustööde keskel klõpsutatud, siis saaks sellest kindlasti maailma pikim film!

Veidi üle 3 000 elanikuga Türi linn on n.ü. majake keset suurt maanteed, pesa tõmbtuultes, kuna teda läbib Tallinna—Pärnu kitsarööpmeline (Viljandi—Mõisaküla kaudu) ning siit algab Türi—Tamsalu raudteeharu, läbides maakonnalinna Paide ja selliseid rahvarikkaid keskusi, nagu Järva-Jaani, Esna jt. Kõigele vaatamata aga ei pälvinud Türi varem palju reisijate tähelepanu. Nimetati toda väikelinna kui mitte just halvustavalt, siis ometi naljatlevalt näljakülaks (linn on võrsunud kunagi kiriku juures paiknenud „Näljakülast“) ning meenutati pigem kümnekonna kilomeetri kaugusel asetsevat vana ajaloolist maakonnalinna Paidet ta vaatamisväärsustega. Nüüd on olukord muutunud. Rongi väljudes Türi Viljandi suunas või saabudes Viljandist lituvad reisijad näod tihedalt vastu vaguniaknaid, rõdud on korraga inimesist tulvil — silmitsetakse Eesti kõrgeimat tippu, „Eesti Eiffelit“, saatemasti raudtee lähedal. Võimsalt ja majesteetlikult valitseb too terashiiglane lähemat ja kaugemat ümbrust. Ei ole harvad juhtumid, kus ootama jäädakse järgmist rongi, et vahepeal tutvuda saatejaama ja -masti ehitustöödega. Sajad ekskursioonid on külasthanud Türit. Türi nimi on korraga paljudel suus ja Paide auväärne ajalugu kipub vägisi tuhmuma.

Uus saatemast, milline nüüd on lõplikult valminud, asetseb linnast veidi väljas, südalinnast peagu kilomeetri kaugusel, Türi—Tori tee ja Tallinna—Pärnu kitsarööpmelise raudtee vahelisel heinamaal. Teed sinna ei tarvitse

Teatud kannatamatusega on korduvalt küsitud, millal hakkab uus suursaatja tööle. Senistel andmetel võib see toimuda oktoobrikuus. Tööle hakkab uus saatejaam Tallinna lainel 410 meetrit, kusjuures Tallinna võimsus vähendatakse 0,5 kw ja asutakse töötama 220—230-m-sel rahvusvahelisel laineribal. Töötamiseks on Türi ehitatud oma jõujaam, kuid tõenäoliselt tuuakse vool Türi ka Ellamaalt, millega ühtlasi toimub mitme Järvamaa valla ja Paide elektrofitseerimine.

Uue saatemasti ehitajad ins. H. M. Wallace, R. Kiil, jaama juhataja Männik, šotlane A. Sutherland

Meie kirjandusturu päevaküsimusi

Kogu maailmas on tänapäevaküsimused valusad. Nagu haiged hambad. Ei tohi puudutada. See-tõttu tegeldakse vaid kauge te asjadega, nagu rassiteooriad, rahva mineviku kuulsus, uuspaganluse usund, Abessiinia, Hispaania ja muud sellesarnased.

Näib, nagu oleksid ka meie romaanimeistrid sellise mõju all. Enamik nendest on siirdunud arhiividesse. otsib sealt oma rahva kuulsat minevikku, sangarlust ja loob sellest verstapikkusi romaane, saab nende eest auhindu jne.

Kui palju aga neid romaane rahva sekka levib, on iseküsimus, on iga ettevõtte saladus. Ja sellest saladusest vaikib isegi ajalugu.

Nii nende romaanide kui ka muu kirjanduse leviku asjus ütleb oma kindla ja asjaliku sõna — o d a v n ä d a l, mis iga aasta korraldatakse. Pange tähele sõna — odav. Kogu traagika selles sõnas seisabki. Sest need ringid, kes meil kirjandust ostaksid, ei suuda seda teha. Nende palgad on nii väikesed, et ei jätku elamisekski.

Olen vahel jälginud piibli levikut maailmas ja meil. Piibel on ligi kaks tuhat aastat vana. Ta aforistlikus ja apokalüptilises vormis väljendatud sisu on sama kivilinenud kui mõned 7—8 tuhande aastased arheoloogilised esemed, mis kaevamisel leitakse. Kuid piibel levib. Teda leidub muutmatu vormis igas perekonnas. Nii esivanematelt päritud kui ostetult. Teda levib otse uskumatult palju. Kogu maailmas ja 692 keeles läheb piiblit aastas ligi 11 miljonit eksemplari! Meil Eestis oli 1931. aastal levitajate ning depoode poolt piiblit müüdüd — 15.322 eksemplari. Ühel möödunud aastal oli see arv tõusnud juba 30.700-ni.

Milline, ütleme ka kõige ideaalsem kirjanduslik teos suudaks oma leviku poolest võistelda piibliga? Pole ühtegi sellist olemas olnud ega saagi vist olema.

Mis on siis piibli leviku saladus? Kas temas peituv „jumala sõna“? Või juuda rahva kohati roppusist kubi-sev ajalugu? Või tema arhailine ja apokalüptiline mõtete väljenduse viis?

Peab ütleva, et enne kõike küll vist raamatu odavus ning organisatsioon, mis on suutnud selle populaarseks

teha ning seda ikka ja ikka jälle rahvale oskab peale sundida.

Kui romaan ja jutustus veel kuidagi levib, siis on luule- ja draamakirjanduse asi hoopis halb, kuigi autoriteedid viimaseid peavad kõrgemaks kunstiks kui romaani või jutustust.

Nii kurtis O. Angelus ühes hiljutises „Tänapäevas“ meie luule ja luuletuskogude vähese leviku üle. Ta soovitas poeetidele oma kunsti levitamiseks alata selliste võtetega, mis meenutavad kaugeid pärgamendi ja papiiruse aegu: poeedid ärgu lasku oma töid enam trükkida, kirjutagu neid käsitsi, hästi loetavalt, varustagu oma autogrammidega ja pakkugu müüa nagu min-geid rariteete!

Jällegi — ajalugu! Ja kaugemale või sügavamale sellesse on võimatu hüpata.

Eestlased olevat luule- ja laulurahvas. Nii väidetakse. Ja seda väidet kinnitavad teatava määrani meie laulupeod ning tohutud rahvaluule-varad, mida vist enne trükkida ei suudeta, kui kord asutatakse eriline aktsiaselts, riigi ja erakapitalist koosnev, nagu nüüd on moes. Vähemalt rida ametnikke leiaks seal hulka aega head teenistust. Ja rahvaluule ilmuks trükist.

Kuid praegusaja luuletusist meie rahvas ei pea lugu, ei osta neid. Öeldakse, meie nüüdislühürrika olevat liiga elulähedane, mittelauldav, kuna rahvaluule olevat tekkinud laulmise ja kaasitamise varal.

Kas rahvas aga rahvaluulet ostaks, kui see trükist ilmuks? Vaevalt. Ja kas Goethe, Puškin, Byron jt. olid lauldavad? On ju teatava määrani tõsi, et meie luule kaldub tugevasti realismi, kuna rahvas ehk tahaks rohkem romantikat või koguni eksootikat. Aga kes sedagi teab? Rahvas tahab kino, kinoromantik, trikke, pilte.

Kas üheks ja peamiseks luuletuste vähese leviku põhjuseks ei ole see, et rahvas ei ole harjunud luulet lugema? Ta ei suuda poeedi mõttekäikudega kaasa rännata ning neid omalt poolt loovalt täiendada, nagu seda eeldab luule- (ja draamakirjanduse) lugemine. Rahvas on harjunud kino „piltlikkusega“ ja realistliku romaani „protokollilisusega“, kus kõik on valmis, ennast pingutada pole tarvis. On ju nii hubasem.

Uus saatemast valmis lõplikult juulikuul, praegu käivad tööd saatejaama sisemuses, kus „Marconi“ insenerid monteerivad kohale saateaparatuuri. Moodsaimaks Euroopas kujuneb mitte üksnes saatemast, vaid sama tuleb ütelda ka saatejaama sisemuse kohta — loomulikult arvestades suhtelist suurust. Muide, nagu seletab lahkesti ehitustöid juhataja insener Nuut, jahutatakse üle mijoniseidiseid lampe destilleeritud veega täidetud basseinis, kus keskel on fontään.

Üsna keerukaid mõttesagaraid tekib hiiglaehitist silmitsedes. Läheduses heinamaal lesib jällegi kümneid inimesi, jälgides päevast päeva ehitustööde arengut. — Kui ta peaks langema ümber! osutab neist keegi nimetis-sõrmega mastile. Tõepoolest — kui ta peaks langema ümber? ei saa jätta küsimust esitamata insenerile. See

naeratab rahulikult. — Ei tee viga, lausub siis, — lepingu kohaselt ehitab firma hinnata uue masti, nagu andis rikutud mastiosade asemele hinnata uued. Kõnelused rikutud osad, milliseid ei saadud kasutada, vedeleavad praegu saatejaama lähedal heinamaal.

Kauaks jääb kõrva kumisema too omapärane sumin, mis valitseb alatiselt mastis. Kuidagi meenutab see trosside vingumist kandepindades, kui pikeerida lennukil paarilt tuhandelt meetrit. Kõle tunduvalt see paljudele, mispärast mõnedki põgenevad kiiresti masti lähedusest ja piidlevad terashiiglast kaugemalt. Ent leidub julgeid, kes ei karda ronida kinnitusvõõta masti tippu, võibolla ei karda isegi ronida tipus servast teise. Narva „Võitleja“ subrett prl. Saima Veber kinnitas isegi eeskujuga, et ka naine on võimeline ronima 200 meetri kõrgusele.

J. Kangur

Eile ja täna

Aeg tõmbab järsud piirjooned eilse ja tänase, tänase ja homse vahele. Mitte ainult ajalises mõttes, vaid ka meie tõekspidamistes ja ellusuhtumises.

Mis veel eile kehtis tõe viimse sõnana, selle juba täna viskame mõnitava naeruga mineviku pühkmekasti. Ja mille ümber täna hosiannatame, sellele juba homme jagame jalahooppe. *Tempora mutantur et nos mutamur in illis!* Ajad muutuvad ja meie muutume koos nendega.

Ent inimene harjub kõigega. Ka selle alatise voolude vaheldumise ja tõekspidamiste muutumisega oleme juba nii harjunud, et ei pane seda nagu enam tähelegi. Alles siis, kui teadlikult-tahtlikult kõrvutame tänase ja eilse, märkame, kui suur on vahe nende vahel.

*

Eile olid isegi kolme-neljateistkümne-aastased poisikesed küpsed ja sangarlikud vabadusvõitlejad, täna aga vaidleme selle üle, kas 23-aastanegi kodanik on küps riigiasjades kaasarääkimiseks. Ja ometi on vahepealne põlv kasvanud vabaduspäikesese soojendaval paistel. Või kahtleme just sellepärast?

*

Eile sündisid ilusaimad isamaalaulud luuletaja sisepakitsusest, kusjuures „vaikimine oleks sundinud südant lõhkema“. Ent täna laenatakse muusalt kannel vaid siis, kui seda on kehtumas riiklik või ühiskondlik tellimine.

Elame organiseerimise ajastul või koguni — aastasajal. Kogu maailmas organiseeritakse rahvaid. Ühed teevad seda nii, teised teisiti.

Kui nüüd inimesed kõikjal on organiseeritud poliitiliselt, majanduslikult ja osalt ka kultuuriliselt, siis tekib rumal mõte, kas meie kirjastajad, kirjanikud jt., kellesse asi puutub, ei katsuks organiseerida ka kirjandusetarvitajate ringe, kodasid, konvente või kuidas neid kõiki kutsutakse. Jätame kõrvale avalikõiguslikud organisatsioonid. Organiseeritagu selline 4—5-tuhandeline isikute ring, kes ostaks kindlasti kõik iga aasta ilmuvad väärtuslikumad algupärandid oma koduste raamatukogude jaoks. Siis oleks kirjanduse levitamiseks astunud hiiglasamm. Selline kindel kirjandustarvitajate, -ostjate ring, lisaks rahva- ja koolide raamatukogud — ja meie teosed võiksid ilmuda 5—6 tuhandes eksemplaris või rohkemgi. Selle mõjul võiks meie raamat olla üle poole odavam. Kirjanikud aga saaksid suuremaid honorare. Mõned võiksid endid koguni oma töödest ära elatada. Ning asi areneks edasi.

Kasvav peekon

*

Eile sai kangelaseks vaid midagi suurt, õilsat või ennenägematut korda saates. Seda suutsid ainult tõesti erakordsed isiksused. Täna aga võib kangelaseks saada ka ilma kangelastegudeta. Kangelastegusid asendab nüüd propaganda.

*

Eile võis kunstnik luua oma maailma oma näo järele, nagu Jumal lõi inimese oma näo järele. Täna peab kunstnik looma juhi näo järele.

*

Eile kõlas loosung: mitte iial enam sõda! Ja täna? Ikka suuremaks läheb rivisammude plagin tänavatel, üha tihedamaks muutub püssitääkide mets ja ikka nooremaid lapsehingi hakatakse toitma vennavihkamisega ja harjuma verelõhnaga.

Ons see teostatav? Arvan — kindlasti. Kui perekondadesse moe pärast ostetakse kalleid klavereid, mida keegi ei mängi; kui kümned tuhanded endile muretsevad kallid raadioaparaadid, kannavad selleks iga aasta võrdlemisi suuri kulusid, siis leiduks vist kindlasti ka 4—5 tuhat isikut, kes endile soetaksid kas või moe pärast selliseid raamatukogusid, kus aset leiaksid kõik aastas ilmuvad algupärandid ning teiste rahvuste klassikute tõlked.

Tuleks vaid organiseerida selliste kirjandus-mätseenide kogusid või ringe. Jagada nende vahel välja auhindu. Annetada neile „kunsti-mätseenide“ ordeneid jne. Selliseid ordeneid kannaksid vist inimesed palju meelsamini kui igasuguseid muid „sangarlust“ tähistavaid märke. Ja asi hakkaks arenema, millest kasu oleks me rahva kultuuril, kirjanikel ning kirjastajail.

On ju alati olnud rohkesti häid asju, mille tarvitamist on tulnud rahvale teatavate soodustuste varal õpetada. Ja kirjanduskultuur seisku nende esireas. Eeskätt peaks Kirjastajate Liit küsimust tõsiselt kaaluma.

Tänapäeva riigipoliitilisi ülesandeid

Uus põhiseadus on valmis. Kas pannakse see maksma praegu kehtiva põhiseaduse alusel rahvahääletuse korras või teisel teel, ei ole nende ridade kirjutamise ajal veel selge.

Uue põhiseaduse maksmapanemisega kerkivad demokraatlikes ringkondades tahtmatult üles küsimused, kuidas seda põhiseadust tegelikult ellu rakendatakse, nii et põhiseaduse juhtlause „Eesti vabariigis on kõrgem võim rahva käes“ ka tõeliselt saaks teostatud. Meie arvates tõmbab uus põhiseadus rahva eneseavaldamisele võrdlemisi kitsad piirid ja sellega on rahval vähe võimalusi mõju avaldada riigi juhtimisele. Eriti raske on rahval orienteeruda esimesel valimisvoorul, kuna ülemineku ajajärgu tõttu on kõik poliitilised organisatsioonid suletud ja kodanikkudel puudub igasugune side oma vahel tähtsamate ja elulisemate küsimuste läbiarutamiseks kui ka kokkuleppimiseks riigivolikogu kandidaatide ülesseadmiseks. On olemas üks poliitiline organisatsioon, isamaaliit, kes keskkohast juhitud võib ühtlaselt selgitada ja läbi viia oma seisukohti ja distsiplineeritult esineda valimistel oma kandidaatidega. Ometi teame meie, et see poliitiline organisatsioon ei ole kuigi suurt vastukaja leidnud rahva hulgas ega peegelda kaugeltki rahvahulkade meeleolu.

Neil hulkadel seisab põhiseaduse maksmapanemisel teravalt ees küsimus, kuidas oma enamust organiseerida sarnaselt, et vähemalt meie riigivolikogu annaks umbkaudse pildi rahva meeleoludest ja püüetest. Seni ei ole aga veel teada, kas antakse enne valimisi üldse ning kui ja, siis kuidas võimalus tekkida poliitilistel organisatsioonidel. Kas antakse võimalus poliitilistel vooludel üleriigiliselt välja areneda või vähemalt valimispiirkonna raamideski tekkida valimisblokkidel, kas või ajutistegi organisatsioonide näol? Need küsimused on veel hoopis selgusetu ja nende lahendamist või lahendamata jätmisest ripub suuresti, kas tulevased valimised peegeldavad rahva tahet, või kujunevad juhuslikuks oma tulemuste poolest, milline võimalus aga kuidagi ei vasta põhiseaduse väljendusele, et kõrgem võim riigis on rahva käes.

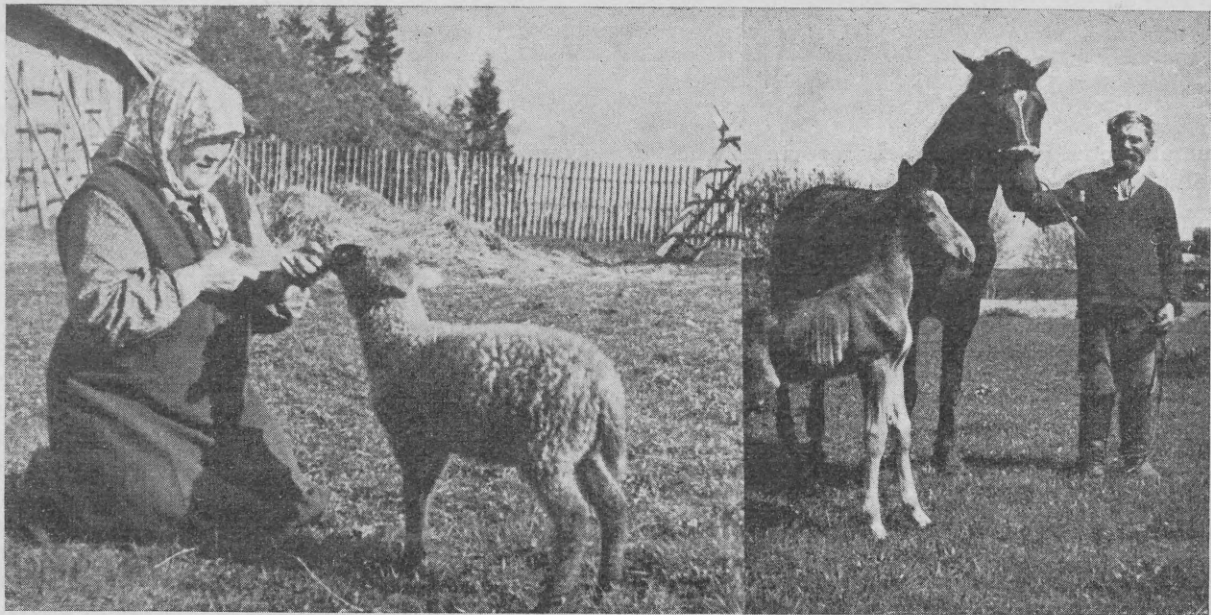
Praegu valmisäänud põhiseadus annab presidendile kasutada sarnased seaduslikud võimuvahendid, et õigupoolest sellele põhiseadusele tegeliku sisu annab tulevane president. Täie võimu teostamisel tulevane president võib valitseda sisuliselt võttes täiesti autoritaarselt, kuna tema käes on küllaldaselt määralt vahendeid tema võimu piiravate asutuste mõjutamiseks oma sihtide kohaselt. Samuti võib aga president selle põhiseaduse alusel valitseda ka täiesti demokraatlike põhimõtete alusel ja täiel määralt võimalusi anda rahva enamuse

tahte ilmsikstulekuks ja selle tahte lojaalseks täitmiseks. Sellepärast on uue põhiseaduse maksmapanekul kordinaalseim küsimus tulevase presidendi isik. On äärmiselt tähtis, kas see president austab küllaldaselt rahva enamuse tahet, kas temal on kalduvusi võimu liialdamiseks ja täisvõimu kasutamiseks, mis temale põhiseadusega antud, sihiga oma ja oma ringkonna võimulpüsimist kindlustada, või tahab tema riiki juhtida kooskõlas rahva enamuse meelsuse ja huvidega.

Uus põhiseadus annab võimaluse presidendi kandidaatide ülesseadmiseks ainult kolmele asutusele. Teine koda (riiginõukogu) ei allu kandidaatide ülesseadmisel otseselt rahva enamuse tahtele, samuti ei kujuta täielikult rahva poliitilise meelsuse kajastajat omavalitsuste esindajate valijaskogu, kuna omavalitsused on tugevasti tsentraliseeritud, sellega alluvad mõjudele ülevalt poolt ja kuna nad pealegi on rohkem kohalikkude pisiolude ja pisi-küsimuste lahendajad kui riigi üldpoliitilise vaatevinkli kehastajad. Ei ole ka kindel, et omavalitsuste valimised läbi viiakse enne presidendi kandidaatide ülesseadmist, nii võivad omavalitsuste esinduskogud olla hoopis vananenud ja rahva uutele meeleoludele mittevastavad. Nõnda võib ainult esimeselt, rahva poolt valitud kojalt (riigivolikogult) oodata, et tema presidendi kandidaadiks üles seab mehe, kellel puuduvad isikliku võimuhnuse tunnused, kes riiki tahab juhtida täielikus kooskõlas rahva enamuse tahtega, keda rahvas võib usaldada ja kes usaldab ka rahvast. Seda võib riigivolikogu teha ka ainult siis, kui riigivolikogu valimised toimuvad vabalt, kui rahval on võimalus vabalt organiseeruda oma kandidaatide ülesseadmiseks, nendele kandidaatidele juhtnõu-ride andmiseks, nagu see sünnib igas riigis, kus valitseb rahvavalitsuslik kord. Kui riigivolikogu enamus koosneb vabalt valitud rahvaesindajatest, on ka võimalus üles seada presidendi kandidaat, kes vastab täiesti rahva enamuse nõuetele, ja rahval on võimalik see kandidaat valida uue põhiseaduse täitjaks. Siis võib kindel olla, et Eesti on riik, kus kõrgem võim on rahva käes.

Presidente tuleb meie riigile valida ainult üks ja sellepärast on selge, et see president, kes valitakse, ei pruugi saajaprotsendiliselt vastuvõetav olla kõikidele kodanikkudele. Tema võib oma endise erakondliku kuuluvuse tõttu vastuvõtmatu paista teiste erakondade pooldajatele. Kuid kuna meie ikkagi ainult ühe presidendi valida saame, siis ei saa kodanikul, kes loomulikult on mitmesuguste maailmavaadetega inimesed, just nõuda, et president peab olema täpselt tema erakonna mees. Presidendi juures on tähtis ainult see, et

Taluperenaise ja -peremehe pühapäev

Oskar Luts

Kui algas Maailmasõda

See oli juulikuu esimesel poolel, 1914. aastal...

Valitseb kõva kuumus ja suur põud; ennustatakse viletsat viljasaaki. Taluinimesed käivad noruspäi ning linnarahvas, kui tal parajasti pole muud kõneainet, siis vahvasti viriseb kaasa. Kõikjal kostab kaebus: ei tule vihma. Mõnigi vana ja tark kapsauss, kes kogu oma eluajal pole tegelnud põlluga, leiutab nüüd ühe uue tõe: „Jah, ega vihm pole oma käega võtta!“

Saunalavalt turuni ja kirikupingini kuulakse ikka sedasama kaeblemist.

Ennäe, just keset seda põuda läbib pikne kogu maailma niivõrd kohutavalt, et jalamaid vaikivad kõik jutud ja hädatsemised põldude pärast: Austria on hõõrunud läikima oma roostetanud mõõga ja vägisi tahab Serbial lasta veidi aadrit või nii. Et see toiming aga ei jää ainult Taaveti ja Koljati omavaheliseks asjaks, on selge kõigile, isegi neile, kel pea asemel on telliskivi. Optimistid, kes

alles paar päevakest tagasi lootsid Sarajevo sõlme hargmist rahulikult teel, tõmbuvad niivõrd endast, et neid enam pole näha ega kuulda. Seevastu tõstavad nüüd häält ja puhuvad sõjasarve paljudki mehed, keda varem tunti üsna rahulikkude inimestena; eriti vaprad ja verejanulised on herrad Kapsaussid, kes teavad, et nad ei puutu sõjapoozna ette. Mõned jäävad näiliselt täiesti külmaks, heidavad käega ja — tulgu, mis tuleb; sõdu on ennemgi olnud. Ja teised veelgi kanged: „Sõda? Hm... Ega ei hirmuta. Oleme juba käinud Jaapanis.“

Aga need viimased jätvad ütlemata, millal niimelt nad käisid Jaapanis ja mis nad seal tegid.

Minule tuntud laudkond „Vanemuise“ kontsert-aias ajab läbi niiõelda keskpäraselt, ei ahasta ega kiitle liiasti; ainult truu hing Mihkel Wunk ohkab aeg-ajalt, lükkab oma sonimütsi kuklasse ja sügab kõrvatagust — jah, mine sa tea... Aga temagi, võtnud veel paar pitsikest kümmelit ja läit-

tema oleks veendunud demokraat, et ta austaks rahva kui riigi peremehe tahet, et ta austaks seadusi ja seaduslikku korda ega kalduks võimu liialdusele enese ja oma lähema kildkonna kasuks. Kui temal on need kindlad omadused, võivad demokraatlikud ringkonnad rahuliku südamega tema poolt hääletada. Seni kui puuduvad poliitilised organisatsioonid, mille kaudu rahvas ennast saaks väljendada, oma riigipoliitilist tahet avaldada, ei saa ka kindlalt nõuda, et riigivolikogussegi pääseksid just täieliselt omamõttelised mehed. Ka riigivolikogu valimistel ei ole antud oludes teist teed, kui rahval tuleb hinnata kandidaati mitte tema era-

kondliku kuuluvuse järele, vaid sellekohaselt, kas see kandidaat on veendunud rahvalavalitsuse pooldaja või mitte. Ainult see asjaolu on tähtis.

Sellepärast on demokraatlike ringkondade tänapäeva ülesanded selged, kuigi küllalt rasked. Tuleb maha raputada ükskõiksus, tuleb vabaneda isiklikest erakondlikest veenetest, unustada vimma ja umbusk teisitimõtlejate vastu, unustada oma isiklik auahnus ja isiklikud huvid, et võiks tekkida ühine demokraatlik, kompaktne, ühise tahtega rahva enamus, kes nii riigivolikogu kui presidendi valimisel ennast maksma paneks.

nud pungili laetud piibu, enam ei meenuta lähenevat möllu. Advokaat Beek viibutab vähja sõrga näpu vahel ja võtab seda asja kergelt. „Et sõda tuleb — see on kindel,“ pajatab. „Aga see ei kesta kaua. Need jõuluvorstid kindlasti sööme kodus.“

Direktor Menningule teeb muret „Vanemuise“ saatus: eks näitlejaskonnastki pea minema mitu meest. Kes asendab neid?

Leitakse, et mitte üksi „Vanemuisele“, vaid kõigile teatreile ja lõbustuskohtadele tulevad raske ajad.

„Ei, mu härrad, see pole nii,“ vaidleb sellele arvamusele vastu teine jurist Lui Olesk. „Just sõdade ja teiste suurte sündmuste puhul nõuab tagalarahvas rohkemgi meelelahutust kui rahuajal. Massi meeled on alatises ärevuses, otsitakse vaheldust, eneseunustamist; kes tunneb ajalugu, see ometi peaks seda teadma.“

„Hm, jaa... aga mis saab neist, kaupmehist?“

„Lööb õitsele nendegi nisu,“ noogutab Olesk pead ja muheleb veidi salapäraselt. „Mõteltu ainult head inimesed, kui palju tarvitab front igasugust kaupa! Elukallidus tõuseb, kõik hinnad paisuvad kahe- ja kolmekordseks, ja need, kel on tagavaraks rohkesti rasva rahupõlve jaoks, teevad head äri. Pange seda tähele ja tuletage pärast meelde, mis ma ütlesin.“

Hm, jaa...

Ning jällegi antakse tublisti pihta vähkidele ja rüübatakse köömnepihta.

Ühel hilisel tunnil, kui tulen koju „Vanemuise“ aiakontserdilt, teatab mulle unine vennas, et mind on korduvalt käinud otsimas üks ülemgorodovoi; tahtnud mulle edasi anda ühe ametliku paberi.

Ahaa, küllap ma juba tean, mis paber see on. — Mind käsutatakse sõtta.

Asjatult ma ootan und sel ööl; pean leppima ainult hommikueelse rahutu suikumisega. Neil hetkil näen veriseid mehi võitlemas Alamuse kirikuües ning ei taha lõppu tulla sellele kašmaarile. Olgugi et kõik läks oma teatud rada, et mind ei tabanud mingi üllatus, ma siiski närvisen tublisti ega leia endale õiget kohta. Alles eile veel võisin istuda laua juures ning jätkata oma tavalist tööd, kuid täna enam ei tööta selleks pea ega tõuse käsi. Ja millekski? Kõik minu kavatsused näivad mulle tühistena ja naeruväärsetena selle suure kõrvale, mis on tulemas ja võibolla seal kuskil piiri ääres juba on alanudki. Aga kui minu kodused väike-toimingud siiski peaksid väärimala mingisugust tähelepanu, siis võin muuseas tähendada, et mul selal on käsil novelli („Kirjutatud on...“) lõpp, „Revidendi“ tõlge ja paar ühevaatuselist näidendit.

Muidugi jääb nüüd kõik poolikuna sinnapaika. Juba enne keskhommikut koputab politseinik minu ukse pihta. „Kartsin juba“, muigab pisut etteheitvalt, „et ei saagi teid kätte. Peate kohe ilmuma

sõjaväeülema kantseleisse. Kirjutage alla, et olete saanud selle käsu!“

Ma ei tea, kas vennas märkab mingisugust muutust minu näoilmes või ei märka midagi, igitahes ta küsib, et kas nüüd on minek?

Jah, nüüd on minek.

Sõjaülema kantselei, mis vaheajal on viidud komando avaramaie ruumesse, kubiseb sõjaväelasist. Muuseas kohtan seal mõnda oma ametivenda, kes niisama kui minagi on tulnud ülema jutule.

Viimaks jõuab järg meie kätte — eks kuule, mis ta ütleb? Ent meile ei öelda suuremat midagi, ainult antakse kenake patsakas raha vormiriie nõutamiseks ja kästakse kodus valmis olla... minekuks. On saadetud telegramm Peterburi, kuhu nimelt saata Tartu tagavaraväelasi — farmatsöite; praegu ei tea sõjaväeülema ega tema kantseleijuht Koppel ütelda midagi lähemat.

Nojaa, kui juba kord on tegemist sõjaväega, siis ma alati pean ootama.

Värsked paberrahad taskus, kõnnime nüüd uulitsal ja peame nõu, kust oleks kõige kasulikuma osta sõjalaste mundreid, sineleid, mõõku ja revolvreid. Mulle meenub Aleksandri uulits, kus mul mõne aasta eest juba oli tegemist ühe juudisoost rätsepmeistriga.

Jah, seesama ärimees on kohe nõus meile üsna kiire korras õmblema mundrid ja sinelid, aga kõik muu varustuse peame hankima mujalt; temal pole sellist kaupa.

See on hästi öeldud, eriti veel öeldu lõpp, mis puutub muusse varustusse. — Varsti selgub, et revolvreid, mõõku ja paguneid pole enam saada kogu Tartu linnas; kõik säärane kraam on juba ära müüdnud sootuks.

Mis nüüd teha? Milline sõjalane see on, kel relvade asemel on taskus ainult korgitsaga väits?

Juhtumisi tuleb mulle uulitsal vastu tolleaegne politseipristavi-abi Palm, kellele siis kurdan oma ja enda kaaslaste viletsust; et näe, tahame just minna vaenlase vastu „üles“, nagu iisraeli rahvas läks amalekkide kallale, aga ei saa kuskilt seda nipet-näpet, mida nimetatakse relvadeks.

Hm, paha lugu! Aga oodaku, oodaku — paguneid ta võib anda niipalju kui vajab kolm isikut, kuid relvi on tal ainult enda tarvis. Ei, siiski tal on veel üks ülearune mõök — selle võin saada endale.

Pärast ma lähen tema juurde koju ja saan terve kamalutäie paguneid ja väikese, kõveravõitu mõögakese, millel muuseas on kaks kentsakat omadust: ta ei taha väljuda tupest, ja kui pika jamelemise järele näitabki enda nägu, siis mitte milgi kombel ei lähe tuppe tagasi. Ent pole ju ilus vaadata kingitud hobuse suhu.

Mis siis puudub veel? — Säarsaapad ma tellin vanalt Naasklipealt, oma isalt, kes juba paari aasta eest on müüdnud oma talu ja kolinud linna,

kus peab kingsepatöökoda ühes väikese saapa-kauplusega. Revolvri asjus lähen härra Rostorgujevi jutule, sest tema enda kõneluse põhjal on see isand, nagu üksiklane kunagi, alati relvastatud peelaest jalatallani, kuigi ma veel kunagi pole tema korteris silmanud tuliriista.

„Nii, nii...“ vangutab elatanud bibliotekaar kurblikult pead. „Te lähete nüüd sõtta...“

Jah. Lähen sinna küll ainult apteekrina, aga univormi juurde siiski kuulub ka revolver. Tema nagu kõneles kord, et...

„Kas tahate seda endale?“

Jah, paluksin küll, kui tal on võimalik anda.

„Jajaa, revolver on mul alati käepärast,“ kähku tõuseb lahke vanahärra oma nagisevalt leentoolilt ja viipab raamatukapi ülemisele riulile. „Eks te tea isegi: ajad on niisugused. Aga võtke te esialgu pealegi enda kätte — loodame, et siin ei juhtu midagi halba.“

Seepeale ta võtab väikese trepi, kaua kobab ülemisel riulil ning astub siis jälle alla, käes nelinurkne, kinninaelutatud kastike. „Siin on see surmariist!“ paneb kastikese oma kirjutuslauale. „Aga nüüd on peaasi, kuidas me ta siit kätte saame? Peab olema äärmiselt ettevaatlik — sellised eksemplarid on väga hädaohtlikud.“

„Oh, see on päris lihtne,“ võtan taskust oma korgitsaga noa ja hakkan naelu lahti urgitsema.

„Ei, ei, mitte nii!“ haarab Aleksander Timofejevits kinni minu käest. „Ei, noaga ei tohi.“

„Mispärast?“

„Ta võib seal sees iga silmapilk lahti minna.“

Noo? Egas revolver pole mõni põrgumasin.

„Olgu pealegi, aga... Oodake veidi, ma riietun üks-kaks-kolm ja toon oma naabrilts Zmigrodskylt ühe masina, mis on spetsiaalselt naela tõmbamiseks.“

Kas maksab tülitada naabrit selle väikese asja pärast, millega me ise üsna kergesti toime saame?

„Hm... Kas olete täiesti kindel, et suudate avada selle kasti ilma õnnetusteta?“

Olen selles täiesti kindel.

„Hea küll, tehke siis jumala nimel! Aga vaadake ette! Muidu võib veel juhtuda nii, et saate surma, enne kui olete sõda näinudki. Lähen seniks sinna teise tuppa, sest, õigust ütelda, ma olen veidi närviline ega taha olla seal juures, kus on tegemist laskeriistadega.“

Üsna tühise vaevaga avan kaane, aga oma üllatuseks ei näe ma kastikeses midagi peale ahtakeste hõõvliastude. „Aleksander Timofejevits,“ hüüan naabertuppa, „palun, tulge nüüd lähemale!“

„Kas nüüd on kõik korras?“ vaatab vanahärra areldi üle läve.

Jah, korras on kõik, ainult revolvrit ma ei näe; siin on üksnes laastud.

„Einoh, laastud küll, aga revolver on pakitud nende sisse. Laskisin kojamehel teha nii, et relv

põrumisel lahti ei läheks. Eemaldage laastud, siis näete. Aga ettevaatlikult, ettevaatust!“

Viimaks leiangi sellest sasist paraja bulldogi ja hoian seda võidurõõmsalt käes.

„Aga teil puudub tema kandmiseks nahast kobuur?“

„Oh, küllap läheb esialgu niisama,“ panen loomakese pintsakutasku. „Kui kord jõuan kuhugi suuremasse linna, siis ostan kobuuri.“

Bibliotekaar hoiatab mind veel korra ning kõneleb siis käesolevast ajaloolisest momendist ja tohtu suurist tagajärgedest, mida võib kaasa tuua see sõda.

Vajub mõtteisse minu kauaaegne nõuandja ja heategija: küllap aimab lugusid, mille vastu on tuim nii mõnigi Euroopa sandarmi kroonitud katel. Esimest korda näen oma auväärt sõpra nii rõhutatud meeolus, ja see teeb minugi südame raske- maks kui see juba on.

Teen minekut. Ta võpatab, tõuseb toolilt ning vaikides teeb minu lauba kohale ristimärgi. „Jah, minge, mu sõber!“ sõnab siis tasa. „Jumal on armuline.“

Ja see jääbki meie viimseks kohtumiseks. Kui aastate pärast jälle satun kodumaale, on Aleksander Timofejevits ühes ülikooliga juba kolinud Voroneži linna, kus mõninga aja pärast läheb oma jumala juurde.

Nii ma siis ootan oma järjekorda. Aga vahepeal lähevad juba mitmedki sõbrad ja tuttavad pikale teekonnale. Läheb „Postimehe“ tolleaegne ärijuht Friedrich Uibopuu, Mihkel Vunk, Tõnis Sander, kapten Vilman ja lähevad veel mõned teised. Laulame neile „Vanemuises“ lahkumislauale ja kanname neid kätel sõjateele.

Mina ise olen juba täies sõjamundris, kuid ei liigu paigast; pole veel tulnud vastust sõjaväe-ülema telegrammile. Juba muutub piinlikuks logelda kodulinnas, kust teised sõjalased juba lahkunud või lahkumas. Ka muidu on mu seisukord täbar: paks kroonukittel halastamata rõhub mu keha ja paneb pööraselt higistama ikka veel püsivas päikeselõõmas; saapad pigistavad ning levitavad tõkatisegast lehka. Ent siiski ma vahvasti võtan osa suurest meelevaldus-rongkäigust, mille panevad toime Tartu eestlased ühes vähema arvu muulastega. Eesti lipp ees, algab rongkäik rae-koja eest, siirdudes läbi Küüni ja Promenadi uulitsate Aia uulitsale, 18. sõjaväekorpuse staabi ette. Teel laulame isamaa hünni ja staabi ees pöördub Jaan Tõnisson välja rutanud polkovnik Lohvitski poole kõnega, milles toonitab eesti rahva lojaalsust Vene riigile sel raskel katseajal.

Polkovnik vastab sätendava kõnega, mis on täis isamaalist vaimustust nagu kiirgavaid klaasikilde päikesesäras. Seepeale ta kamandab polgu orkestri meie rongkäigu ette, ning edasi liigub rahvahulk nüüd juba muusikahelide saatel. Mul kogu aeg on tunne, otsekui muutuksid minu toredasti lehkavad sõja-saapad iga silmapilguga kitsamaks.

Kahesuguseid suvitajaid Kuressaare kuursaali ees kontserti kuulamas. Vasemal Ruhnu naise, paremal Tallinna kirjamehi (A. Antson, R. Sirge) oma daamidega

Kuressaare – vaikuse ja rahu kuurort

Kes tahab äratada üldist tähelepanu ja imestelu uue kostüümiga, kes rajab oma elu paljaste jalgade ja selja võlule, need jäägu eemale Kuressaarest. Sest Saaremaa väike ja vaikne pealinn on neile, kes armastavad rahu, vaikust ja võimalust olla üksinda, pügeda kuhugi oma-ette nurgakesse, tõmbuda sinna siilina kerra ja teada, et siin sind keegi ei sega ega tülitä.

Sellise omaette olemise ja puhkamise võimaldamise põhimõtte järele on asutudki Kuressaare suvituskoha väljakujundamisele. Peab silmas pidama, et Kuressaare supelkoht on alles arengu esimeses järgus. Kuressaare mudakuurordina, kõverate jalgade sirgekspainutamise ravikohana omab juba saja-aastase mineviku, kuid suvitus- ja supellinn on alles rajamisel. Pole veel täit kuut aastat vana avar ja ruumikas Veise heinamaa. Koht on nime saanud puusepp Jak. Veise järele, kes siia ehitas esimese mudaravila. Veise heinamaa on uudis meie supelrahvale. Igal pool on liivaplaažid. Kuressaares on liivarand ka, kuid ekstravagantsena on siin veel avar muruväljak. Liivarand on kohaks, kuhu minnakse, et olla kõikide silmanägemise piirkonnas; muruplaažil on tuhat ja üks võimalust peesitada omaette. Selleks on siia istutatud väikesed, poolkumerad pajuhekid, mis igäiks on tulevarjuliseks pesakeseks.

Veise heinamaal on viis supelsilda ja alles tänava kevadel valmis uus rannahoone, mis valgena, avarana ja õhulisena kerkib keset muruväljakut. Vana supelrand on rannakohviku ees, kust pääseb ka naiste ja meeste ujulasse. Kes aga armastab veelgi suuremat üksindust ja rahu, sooritab veerandtunnise paadisõidu või jalutab jala Loode tammikusse. Suur, põline tammik, mille keskel väike kohvik. Ning tammiku all liivarand ja lõpmatult soe vesi.

Paradiisiks on nimetatud Kuressaart. Selleks on ka põhjust. Mitte ainult, et siin on vaikne ja rahulik, vaid et ka loomad on siin julged ja kodused. Kümnekond väikest ja väledat oravat jookseb lossipargi alleedel, ronib puudel — ja inimeste õlgadel. Mikid on nii julged, et söövad pähkleid peolt ja poevad koguni taskusse. On taskud tühjad, siis hüppavad nad pahaselt turtsudes puule ja kaovad saba võngutades.

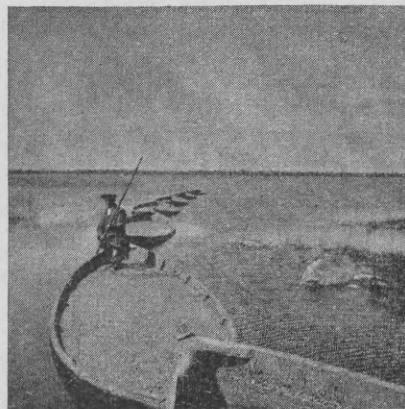
Julguselt ja kodususelt võistlevad oravatega edukalt pardid. Lossikraav kihab neist. Hooaja algul olid pojad väikesed ja kollased kui naiste õrnad puudritupsud, nüüd on noori raske eraldada vanadest. Parajad praed kõik, aga neid ei puutu keegi. Päevad läbi on kraavikallas täis inimesi, kes imestlevad metspartide julgust ja

toidavad neid. Saiaga. Musta leiba ei võta hellitatud pardid lihtsalt vastu. Metspardid Kuressaares on nii julged, et võtavad saia vastu otse peolt.

Nii elatakse Kuressaares paradiislikus rahu ja paradiislikus leppimuses. Suvitatakse, päevitatakse, supeldakse ning nähakse üksteist ainult õhtustel kontserditel kuurhoone ees. Kellel aga lõbutsemiskihk peas, see leiab oma kire rahuldamiseks võimalusi küllaldaselt Kuressaareski. Võibolla pole Kuressaare linnaisade siht ehitada rahulikku ja vaikset nurgakest idüllilise Saaremaa rannale just ärimehelik, sest sel teel jäävad siit kõrvale rahatuusad. Tulevad vaid „kõhnad vennad“, vaimutegelased, teadlased, kirjanikud, koolimehed, muusikud jne., nagu näitab tänavunegi hooaeg. Suuri rahasid nad kaasa ei too, kuid tänu küll.

Dekreedi sunnil ei tohi olla ennustaja, kuid Kuressaarel näib siiski tulevikku olevat. Kuressaare tagamaaks on ju kuulus Saaremaa, mis pakub palju turismi-võimalusi. Ülemaailmalise kuulsusega Vaika saared ja Kaali meteoriidi-järv, kristallide panipaik Panga rand, kaunis kitseriik Abruka, mitmekesine Sørve poolsaar, huvitav ja erandlik Muhu jne. ning enne kõike pukk-tuulikute ja lammastest püगतud kadakate kodumaa. Ning kõikide nende tsentrumiks on piiskopilinn Kuressaare üle Baltimaade kõige paremini säilinud keskaegse lossiga.

O. T.

Nõnda veetakse randa kuulsat ter-vismuda

Pilte kodutütarde juhtide laagrist Vapramäel juuli lõpul. Vasemal orkester, paremal mulkide all-laager telkidega, millel pealkirjaks: »Täitsamulk«, »Pärismulk«, »Pisimulk«

Kassari — Aino Kalda suvine kodu

Omapäraselt ilus on maantee, mis Hiiumaale suundub Emmaste poole: noolsirge ja kahelt poolt põlispuudega paalistatud, rohkem allee kui sõidutee. Ja seda tee sirgust jätkub kilomeetriteks, alles hiljem lööb tee looklema ja muutub tavalise ilmega sõiduteeks.

Liikunud seda teed mööda umbes 10 kilomeetrit, jõuab matkaja vasemale pöörduva teeäärse juurde, mille suunatulbal seisab „Kassaare — 6 klm.“. Kui matkaja tunneb meil tihtigi valitsevat erinevust ametlike ja rahvasuiste kohanimede vahel, siis teab ta ehk ka, et ametlik „Kassaare“ varjab enese taga rahvapärast „Kassari“.

Kassari? Mis on Kassari?

Vaatad kaardilt — saar. Ent ometi pole ta saar. Kassari kohta võiks öelda, nagu ütleb Juhan Liiv oma „Varjus“: „Seisame saarel, kuid siiski mitte saarel“. Kassari on nimelt kitsa maariba näol tuiksoon, mis ühendab tema muu Hiiumaaga. Paiguti on see ühendav maariba katkemiseni kitsas ja kõrgesse rannarogu uppuda ähvardav, ent siiski suudab ta ruumi anda külateele. Huvitav on liikuda seda teed mööda: on tunne nagu liiguksid džunglis — kahel pool teed sahiseb üle inimese pea ulatuv rannarog, millest siin ja seal lendab padinal välja ehmunud metsparte.

Varsti hakkab eespool jälle avarduma. Ja varsti oled ka Kassari esimeste majade juures. Majad on külana kobaras koos, suurem jagu neist õlgkatustega.

Ent tee viib veel edasi. Jõudnud külast läbi, seisad kumera mäeselja ees. Tõused märke ja — tardud esimesel pilgul paigale: milline vaade! All mäejalal kadakate kummargil kobarad, edasi üksikud puudetukad varjamas õlgkatustega elamuid ning üle selle kõige peegelsile meri, milles siin-seal üksikud laiud ujumas. Ja ümberringi haruldane vaikus. Oled leidnud kui ammu nähtud ilusa unenäo ilmsi.

*

Ja siin Kassaris on enesele suvise kodu leidnud Aino Kallas.

Paarkümmend sammu mäejalalt seisab väike õlgkatusega ja rootsivärvi pruun maja, ees väike sirelipuhmestesse uppunud aed. Maja aknad ja uked on avatud, tuul lehvitamas kergeid aknaeesriideid.

Ja siis haarab kiusatus segada kunstieraku rahu ning külastada teda tundmatu vagabundina. Ent on juba hi-

line aeg — mägi viskab pikki varje maja ette — ja maja ümber on liikumas häid koduhaldjaid, kes kaitsevad perenaise töörahu. Seepärast tuleb kavatsatud intervjuu hiljem teisiti lõpule viia.

Kassaris olnud, ei saa rääkida muust kui Kassarist: kuidas proua Kallas on leidnud Kassari?

— „Kassari leidsin täiesti juhuslikult, nagu kõik hea ja haruldane siin maailmas leitakse, suvel 1924. Sattusin kohe ta võlu alla. Armastan ta kuiva kuumust, ta madalaid kadakaid, ta päikeseloojanguid, mida ikka kahetsevalt näen — esiti maja trepilt ja siis mäele tõustes uuesti, inimeste ja loomade siluette, mis õhtuti teravajooneliselt, nagu kunstniku käega lõigatud, liiguvad mäeharja mööda.“

Mis on Kassari andnud proua Kaldale?

„Aastaid on Kassari mulle võimaldanud suurima töörahu. Mõnikord tundub tööpinge siin peagu ränk taluda, sest et miski teda ei katkesta. Rohkem kui kümme, üksteist nädalat ei ole kunagi jõudnud sellele vastu panna. Tundub, nagu Kassari tulles vajuks merepõhja suures tuukrikellas, nii täielik on eraldumine. Pikkade aastate jooksul moodustas Kassari mulle nagu Londoni „teise külje“ — aitas tasakaalustada talvist elu. Ja iga-

Aino Kalda suvila Kassaris

Kuraasi peab olema

Majaperemees Päit oli mures. Sügis läheneb, korterite üürid vajavad tõstmist, või õigemini, ta ongi seda juba teinud, ainult kooliõpetaja Ilves näib punnivat veel vastu. Küll on ta kojamehe kaudu Ilvesele mitut puhku märku andnud, et tal on tahtmine nendegi korteriüüri pisut tõsta, kuid kõik see ei aita midagi. Ilves ei näi tegevat sellest väljagi, vaid saadab päris rahuliku südamega ainult kaksikümmend kuus kroonikest igal esimesel kuupäeval talle kätte, nagu majaperemees ei tahakski elada. Küll on ta tihtigi kisendanud hoovis, et üüri soolab ta kõigile juurde, vaatamata kellegi seisusele või tähtsusele, sest talv on ju lähenemas ning nüüd pole uue korteri leidmine enam kuigi kerge. Nõnda oli ta koguni kisendanud Ilveste lahtise akna all, nii et nad oleksid pidanud seda kuulma. Kuid midagi — Ilves maksab ikka ainult oma kaksikümmend kuus kroonikest ega kõssagi sellest, kuidas majaperemees sellega välja tuleb. Küll on ta mitut puhku võtnud ka südame rindu ning läinud Ilveste ukse taha, kuid siiski tulnud sealt koputamata tagasi. Ja kogu säärase lolli piinlikkuse põhjuseks oli ta enese sõna, ainult tühipaljas lubadus, mille ta kooliõpetaja Ilvesele oli andnud, kui see paar kuud tagasi oli tulnud talt üürima korterit. Siis oli ta ütelnud, et üürihinnaks määrab ta kaksikümmend kuus kroonikest.

— Aga härra Päit, eelmine üürnik olevat maksnud teile ainult kaksikümmend kolm... oli kooliõpetaja Ilves julgenud sõnada.

— Tõsi, kaksikümmend kolm, oli ta siis kostnud, — kuid et nüüd tahan ma kõigil üürnikel tõsta üüri, siis teilt võtan ma juba kohe uue üürihinna.

fahes on ta üks neist kohtadest maakeral, millega mind seob elav kontakt ja suur tänutunne.“

Tahtmatult jäävad mõtted peatuma suurele kontrastile: ajal, kus kuurortides keeb täishooaeg, kus nii noored kui vanad on suurel võidujooksul, et võtta elult, mis võtta on, ise hirmul, et ehk midagi jääb saamata, samal ajal aga siin looduse rüpes elab inimene, kelle pole elu vastu mingeid täitmatuid soove, vaid kes on täielikult andunud andmisrõõmule, loomingurahuldusele. Ja mis peakski teda häirima veel: kuulsus, inimesed, võõrad maad? Pärast kõige ihaldatavana näiva läbielamist jõutakse tõe tundmisele, et õnn ei seisa suurtes soovides, vaid rahulolus elu väikese igapäevsusega.

Mille kallal kirjanik tänavu suvel Kassaris töötab?

„Mul on vana ebausk, mis keelab kõnelemast valmisemata töödest. Aga omal ajal kirjutasin siin „Reigi õpetaja“, „Hundimõrsja“, „Püha Jõe kättemaksu“, „Imandi ja ta ema“, „Patsება Saaremaal“ jt.“

Jälle kord tunnetad vana tõde, et kirjanduslikku loomingu suudetakse palju paremini mõista siis, kui tuntakse miljööd, milles ta on valminud. Ja pärast Kassaris käimist võtad ka Aino Kalda tööd uuesti kätte ning leiad oma üllatuseks palju uusi nüansse, mida enne pole märganud. Nüüd tunnend seda ümbrust, milles kirjanik on puhunud elustavat hingeõhku oma kirjanduslikele lastele.

J. Kangur

— Kas seda siiski ei ole natuke palju, pealegi, et kui kolin sisse, siis tõstate äkki veelgi.

— Ei, mis tõstetud, jääb tõstetuks, ning see on selle korteri hind, ja egas seda palju ole!

Ja nõnda oligi härra Ilves kolinud tema majja, teades, et tal üüritõstmist pole vähemalt sel aastal karta.

Kuid nüüd oli majaperemees Päit kõigil üürnikel üüri tõstes siiski leidnud, et ta peab ka Ilvestele otsa soolama. Ja seepärast ta nüüd nõnda kibelebki, mitte teades, kuidas oleks tal seda kõige parem teha. Aga tõstma ta peab, sest egas ometi jumalamuidu või inimesi korteris pidada?!

Ei, kuraasi peab olema, mõtles Päit, kui nõnda ikka edasi kõhkled, siis vaata, et lõpuks jääd hoopis ilma püksata! Ja et oleks kuraasi, astus ta lõpuks viinapoodi, kust ostis enesele „asuniku“. Vanad eestlased olevat ju alati teinud nii, et kui midagi tähtsat on olnud südamel ning asi vajanud õiendamist, siis võetud alati tubli kārakas hinge alla, et aga oleks rohkem hakkamist ning kuraasi.

Patt oli Päidil nüüd viina eest maksta raha, kallist raha, aga noh, kui ta Ilvestele lööb oma paar kroonikest kuus otsa, siis on see viinakulu tehtud protsentidega tasa.

Ja tulnud koju, arutles majaperemees Päit viina rüübates edasi: viin maksis tal seitsekümmend senti, pudeliraha saab muidugi tagasi, kuid selle eest tuleb tal kaks krooni üürirahana kuus juurde, nii et ta selle viinaostmisega kahju ei saa. Ja ta rüüpas ikka edasi, tundes, kuidas kuraas aina kasvab. Mis tost, et Ilves on kooliõpetaja, tühja kah, kes siis kooliõpetajat pole enne näinud! Taevake, ta on palju suuremate ninadega istunud ühes lauas, joonud nendega sinasõprust ning koguni oksendanud nendega koos, ja nüüd siis tühipaljas kooliõpetaja, kelle ees tema peaks oma saba sorgu laskma! Päh, sülitat ta peale, mul on ikkagi oma maja ja värgid puha, aga mis on temal — va näljariotil?

Ei, mitte kaks, vaid koguni kolm krooni vinnan talle otsa, las maksab! Oleks ta arusaaja inimene, tuleks ütleva, et üüri on tõepoolest vaja tõsta, siis lepiks ta kahegi krooniga, aga nüüd tuleb kolm! Jumala eest, kolm krooni, alla seda pole enam juttugi! Ja siis, olles juba üleliia kuraasi täis, pörutas ta rusikaga vastu lauda:

— Ei jäta, ei jäta — alla kolme krooni mitte üks sent!

Jah, ta ei saagi jätta, nüüd on tal kuraasi küll ja küll, pealegi vajab ju „asuniku“ kinnimaksmist. Just nõndasama pörutab ta Ilveste juures laua pihta ning nõuab neilt oma; ta ei tee seda mitte paludes, vaid kār-gib ja paugub nagu pikne, sest ta peab kätte saama oma raha. Ta ütleva, et kolm krooni pangu otsa, või muidu olgu plats puhas — vastu talve on tal korteritahtjaid küll ja küll.

Olles terve „asuniku“ ära joonud, tõsis majaperemees Päit ülemäärast tigidana, et minna Ilveste korterisse.

Nüüd tundis ta eneset olevat kuraasi koguni nõnda palju, et oli valmis isegi vanakuradiga sarvi vastamisi seadma.

Lämmu trepisi ues teisele korrale, ja ta peatuma ilveste ukse taha, kus heitis veel korra pugu nimesadne, millest luges:

„Harald Ilves, Lepvaltsi gümnaasiumi õpetaja.“

— Mm-mh, või gümnaasiumi, urises majaperemees, — oot-oot, nüüd ma anes teen teile gümnaasiumi! Lähen sisse, raksan rusikaga vastu lauda ja hüüan: kes on peremees majas?! Kolm krooni virutan juurde, ja kui puiklema hakate, siis vaata, et vinnan koguni neid — kuraasi mul nüüd jätkub! Ja majaperemees Päit koputaski, ei, ta koguni pörutas uksele.

— Palun, astuge sisse! kuuludus toast härra Ilvese ta sane hää!

Muidugi ta astub, sest see on ju ikkagi tema korter, tema uks ja puha, mida nüüd jumalamuidu kulutatakse, kuraasitas peremees ust avades.

Tulnud Ilveste korterisse, sattus ta veidi segadusse sealsest toredusest ja puhtusest, mida ta oma majas polnud harjunud nägema. Kõik oli seal korra järgi pandud, puhtad linad ja linikud laual, seinad pilte täis, palju raamatuid ja igasugust värki, nii et ta pilk ei suutnud kuskil peatuma jääda.

— Aa, härra peremees, sõnas nüüd üürnik tõustes ning ta kätt surudes. — Olen vägagi rõõmus teid enese juures nähes! — Ja siis hõigates kõrvaltuppa: — Maie, meile tuli külaline!

Nüüd ruttas ka proua Ilves majaperemeest tervitama, pakkudes seejärel talle diivanile istet.

— Olen väga rõõmus teid enese juures nähes. Ootasin juba ammu, et kunas peremees tuleb vaatama, kuidas ta korterit kasutame, — ja härra Ilves ulatas talle sigareti!

Olgugi et majaperemees Päit ei suitsetanud, sest säärane komme oli tema jaoks liiga kallis lõbu, võttis ta nüüd veidi segastununa pakutu vastu ning laskis selle läita põlema.

— Kuidas siis meie armulise majaproua käsi ka käib? hakkas härra Ilves teinepool lahkesti pärima.

— Missugune majaproua, sellel majal pole ühtegi prouat, see maja on ainuüksi minu oma!

— Teie armuline abikaasa, tahtsin ütelda, seletas Ilvese proua sattudes veidi segadusse.

— Ei ole, minul polegi naist! kostis majaperemees Päit nohisedes.

— Ah, vabandust, tähendab, teie polegi siis abielus? astus nüüd härra Ilves pärimisega vahele.

— Niisugust asja ei ole! — ja majaperemees nohises edasi.

Nüüd tõusis Ilvese emand, astus kõrvaltuppa, kust ta aga õige peatselt tagasi tuli, tuues kandikuga hästilõhnavaid küpsiseid ja punast veini.

— Palun, härra Päit, palume! — ja teda sunniti ikka enam sööma ning veini rüüpama.

Tõesti, mõtles majaperemees, nüüd oleks juba aeg ütelda, nüüd peab ta seda tegema. Kuid kaua tuli tal enesega nõnda kembelda, ennegu ta suutis avada oma suu:

— Tulin siia ikka asja pärast kah, tulin... kuid enam ei tahtnud ta suu sõnaütlemiseks painduda, just nagu

LAUR TAMM

LUULETUSI

* * *

*

I

*Andekas on laita küllalt,
lolliski on miskit kiita!
Kaisutades kõrtsipiita
sina muiga ainult üllalt.*

*Muiga ka, kui viimne vaatus
lavastub su maises draamas.
Õnne sinagi ju saamas
olid, aga — lihtsalt saatus!*

II

*Jälle loovid hullu hooga
nautijate jõhkrais leeres.
Õlgadelt askeedi tööga
luituma jäänd maantee veeres.
Rentslis, keset suitsuotsi,
eksleb pilk. Ei sealt ta kõrgu.
Aga kord, täis sama trotsi,
võidukalt sa marsid põrgu!*

ISA HAUALT

*Lihtne oli kõik ja lihtne maja,
ümberringi levis mulla hõng:
sinna pandi süda unistaja,
sinna katkes maine mõttelõng.*

*Mullast kuhjus üles väike künkas,
künkale sai rist ja pärgi paar,
vähe lilli, risti alla rüngas —
üle kõige taeva sinikaar.*

*Kella kaja kõrvust kadus õhe,
kõiki koju kandis närvlev rutt...
Poja käsi haardus isa tõhe —
hauale jäi ainult tuule nutt.*

---

oleksid need küpsised selle pruntinud kinni. — Tulin, hakkas ta siis uuesti otsast peale, — tulin, et vaadata, kuidas te oma korteriga ka rahul olete? — tuli viimaks sõna suust siiski teisiti kui ta tahtis, sest mis siin rahul olla või mitte, korter on ju igati hea ning aus.

— Oh, vägagi, härra Päit, kostis Ilveste abielupaar nagu ühest suust, — siin on palju valgust, õhku, on ilus väljavaade, palju rohelist paistab tупpa ja kõik, nii et oleme täiesti rahul.

Ja ka üür on odav, kihvatas majaperemehel ütlemine keelele, kust see aga siiski jäi tulemata. Kui siin kõik

Hanjo Nihtig

Soome noorsoo poliitilisi sihte

enda alla ka õppiva noorsoo. Ei ole liialdus, kui öelda, et juba igal keskkoolinoorel on oma poliitiline seisukoht. Milles on siis halb? — võidakse küsida. See on ju ilus, kui noored on juba niivõrd arenenud, et oskavad võtta seisukohti poliitilises elus.

Toome mõned näited.

Võtame kätte ükskõik missuguse „Suomen Sosialidemokraatti“ numbri, igast leiame laste osa. Seal kirjutatakse lastele ja kirjutavad lapsed ise. Lugesin üht sellist kirja, mille autoriks oli nii 12—13-aast. tütarlaps. Kirja sisu oli umbes järgmine:

„Meil koolis arutatakse kõvasti, kes saab presidendiks. (See oli enne valimisi. H. N.). Rikaste ja kodanlaste lapsed pooldavad Ukko Pekkat ja teevad maha Tannerit ja teisi sotsialiste. Nad rebisid maha sotsialistide valimisplakatid, aga õpetaja keelas neid. Mina aga ei salli Ukko Pekkat. Tema ikka pole kellegi riigimees. Minule ja minu vanematele ta ei meeldi. Ka Kallio ei meeldi mulle. Parem võiks tulla juba Stahlberg.“

Selliseid kirju ilmub väga tihti. Ehk vaatame teist äärmust, IKL-i häälkandjat „Ajan Suunta“. Täpselt sama lugu, ainult nimed ja seisukohad risti vastupidised. Ei tahaks nagu uskuda, et need noored juba palju teaksid poliitikast. Aga seisukohad on.

Vaatame üliõpilasi. Suur osa kuulub AKS-i, Akadeemilisse Karjala Seltsi. Osa kuulub Akadeemilisse Sotsialistlikku Seltsi, igatahes küll väike osa. Ning osa on nn. „kansanvaltaiset“ üliõpilased, koondunud üliõpilaslehe „Suomalainen Ylioppilas“ ümber. See tahab olla soome noorte „fronte populaire“ — rahvarinne, ei sotsialistlik ega fašistlik. Lugege nende häälkandjaid, ainult päeva-

Noorsoo poliitilised sihid? Kuidas? — Tavaliselt ollakse harjutud meil noorsugu nägema apoliitilisena. Tundub imelikuna, kui kõnelda noorte poliitilistest sihtidest. Ometi on meilgi kistud noori poliitikasse, veel teadmatuina ja ebaküpsina. Need ajad on õnneks möödunud. On jõutud arusaamisele, et noorte ülesannete hulka ei kuulu veel poliitika, on korduvalt kõneldud, et meie noortel ei olegi selliseid poliitilisi sihte, mille pärast tuleks võidelda. Meie riiklik organisatsioon ei tunne enam selliseid „tormi ja tungi“ ajajärke, nagu neid oli võib-olla varem, ei ole noortel enamat vaja kui ennast arendada, kasvada teovõimsaiks ja intelligentseiks inimesiks.

Kuid Soomes on lood teised. Võibolla sealne riiklik *status* nõuab kõigilt soomlasilt rohkem rahvuslikku häälestust, nõuab ka noortelt tööd oma soomelise riigi saavutamiseks. Olud on teislaadsed, inimesed võibolla iseloomultki erinevad, see kõik tingib erilise õhkkonna, kus poliitika osatähtsus on juba üldiseltki suurem, haarates

neile nii hästi meeldib, siis kolm krooni pole sugugi patt!

— Ah! meil just hästi ei tõmba, hakkas proua Ilves siiski seletama, — ja praeahi jätab toidule tõkati lõhna juurde, vist on eelmine üüriline seal kuivatanud oma saapaid...

— Ah, Maieke, kõik see on ju tühine, ja egas peremees selles ometi süüdi pole, kui üürnikud ise ei pea korda, — ja siis jällegi peremehe poole pöördudes: — Aga härra Päit, võtke nüüd ometi midagi, võtke! Ja peremehele pakuti veini, küpsiseid ja sigarette.

Mitte ei saa, mõtles majaperemees Päit hädas olles, kuidagi ei tule sõna suust välja. Inimesed on siin igati lahked ja viksud, ning kuis sa hakkad oma ropu jutuga peale, et kolm krooni virutan teile otsa. Aga midagi pole parata, ta peab seda ütleva, peab!

Kaua kemples enesega majaperemees Päit, ühtepuhku ta aina ähkles ning puhkles, kuid sõna üüritõstmisest oli raske suust tulema.

Kui siis juba küllalt oli maitstud veini, küpsiseid ja suitsetatud sigarette, aga samuti ka kuulatud kooliõpetajast üürniku lahkeid sõnu, tuli viimaks härra Päit nõndasama targalt tagasi, ilma et ta oleks üüritõstmisest tihunud sõnagi lausuda. Lahkudes ütles talle aga Ilveste abielupaar veel järele:

— Tulge, härra peremees, meid aeg-ajalt jälle vaatama!

Jõudnud tagasi oma tuppa, pääses majaperemehe kuraas alles tõeliselt valla: ta raevutses ning sõimas iseenast, sest „asunik“ oli päris asjatult joodud, lihtsalt maha maetud oli selle ostmiseks kulutatud raha, ning kogu ta kuraas oli läinud vett vedama.

poliitikat leiate neist, harva midagi enam. AKS-i ametlik häälekandja „Suomen Heimo“ ei käsitlenud juba ammu enam hõimuküsimusi, asjatult otsite seal ka Eesti olusid käsitlevat kirjutist. Või AKS-i mitteametlik häälekandja „Ylioppilaslehti“. Ka ainult poliitika ja poleemika vastaspartei ajakirjadega, ajalehtedega.

Missugune suund on siin mõõduandvaim? — Usun, et AKS-i Organisatsioon ise on teistest suurem ja kindlasti aktiivsem. Ja tulisem, kui võiks nii väljendada. Eriti teravasõnalised kallaletungid kõigile teisitimõtlejatele, ka valitsusliikmeile, iseloomustavad seda organisatsiooni hästi.

Küsisin kord ühelt juhtvalt AKS-i tegelaselt, et kas teie ei taha käsitleda ka üliõpilaselu muid probleeme peale poliitiliste? Vastati siis, et „jaa, vaadake, meil on esmajoonel tarvis lahendada see rahvusriiklikult tähtis küsimus, keeleküsimus, siis võime käsitleda ka teisi asju.“ Muide, selle küsimuse lahendamine kestab juba aastaid. Vahepeal on vastu võetud uus piirav ülikooliseadus, mis edaspidiseks raskendab AKS-i ideede teostamist ülikoolis. Kuid võitlus kestab edasi. Lõppu ei ole näha, enne kui on saavutatud siht.

Mis on selle tagajärg? — Soome noor tunneb ainult oma poliitikat. Katsuge temaga vestelda mõnel muul teemal, see ei õnnestu hästi, te imestate, vabandatagu mu väljendit, kui ühekülgne võib olla soome üliõpilane.

Hea küll, poliitika on peaküsimus, mida tuntakse, millele elatakse ihu ja hingega, käiakse vilekontserte tegemas, esinetakse kõiksugu demonstratsioonidega. Loomulik oleks siis, et sellest osa võetakse ka täie teadmiseiga. Küsisin kord ühelt AKS-i liikmelt pärast õist demonstratsioonikäiku J. V. Snellmanni ausamba juurde, et üteltu ta, mis oli selle käigu eesmärk, siht, mõte. Ta vaatas mulle otsa ja ütles siiralt: „Ma ei tea.“ Võibolla oli see ainuke aks-lane, kes ei teadnud seda, võibolla oli neid rohkem.

Ei pruugi vist märkida, et AKS on sisekorralt sõjaväeline organisatsioon. On oma all- ja ülapealikud, on esinemised, raportid, on rivikäsklused, on rivilaulud. Võiksin tähendada vaid, et moodsalt sõjaväelt nõutakse

teadlikku distsipliini. Ajalugu on näidanud, et sõdurite pimedashoidmine juhtide sihtidest, ühistest ülesannetest viib armee hukkumisele. Tuletatagu meelde venelaste võitlusi Maailmasõjas, või ka hilisemat ajalugu.

Mis on selle noorsoo ideaal, siht, mille poole püütakse? Jättes kõrvale kõik ilusõnalise jutu, mis tavaliselt ikka figureerib kõigi põhikirjade alguses, võiks seda defineerida lühidalt järgmiselt:

1) muuta Soome soomekeelseks ja -meelseks vabariigiks,

2) tagasi võita Karjala venelastelt.

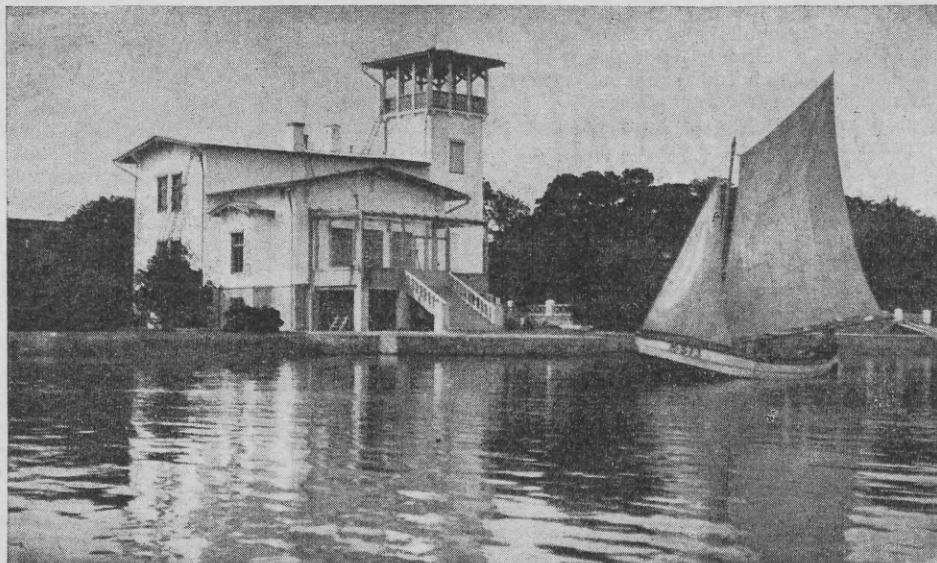
Esimese sihi teostamiseks korraldatakse koosolekuid, korjatakse rahva hulgas allkirju, püütakse soomestamist alata ülikoolis. Töö on raske, sest — enamik kogu soome majandusest kuulub rootslasile ja, nagu näha, mõjustab majanduslik tugevus kõige enam poliitikat. Rootsiline võimsus on endale kindel, kuna evib raha, seda imetegevat vahendit, mis võimaldab väga palju. Nii kuulub aastaid, enne kui soome majandus soomestub, ja siis võidakse saavutada poliitiline siht.

Kuidas kavatakse saavutada teine siht, küsisin kord. Jõuga, ja ainult jõuga olevat see võimalik. Kui mitte ainult omal jõul, siis sakslaste abiga, öeldakse päris avalikult. Mäletatavasti Soome vabadussõjaski osutasid saksa väeosad suuri teeneid venelaste tagasilöömisel. Selle tagajärjel võib märgatagi suurt saksasõbralikkust.

„Meil on tarvis ainult relvi, sest ainult relvadega võib saavutada vabaduse!“ — on AKS-i kindel veene. Selle veendega on seoses vaenlikkus venelasile, sotsialismile ja kõigele pahempoolsele. Imelik küll, soome noored on fašismi tugevamaks kantsiks.

Poliitika, see on tee ühtede või teiste sihtide saavutamiseks. Ja noored, need on alati ning igal pool aktiivseima ja julgeima poliitika teenistuses, muidugi, kui neile seda võimaldatakse. Nii ka Soomes. Selle all võib kannatada küll noorte üldine vaimne areng, sest ei saa samal ajal teenida kahte jumalat, kuid kuna kord poliitika on seal suurel määral ka noorte asjaks, siis peab arvestama seda tõsiasja.

**Vaade Eesti Nizzast:
Kärdla kalevivabriku direktori Peltzeri moodne suvila
Haapsalus**

HAAPSALU — EESTI NIZZA

Juba ammust ajast on Haapsalut tituleeritud Eesti Nizzaks ja seda täie õigusega: metsa, päikest ja õhku on siin külluses ja vett, vett on Haapsalul rohkem kui ühelgi teisel kuurordil. Meri on ümber Haapsalu ja Haapsalu on ümber mere. Mine missugust tanaivat pidi tahes, ikka jõuad mere äärde. Kunagi ei tädine põline haapsalulane ja sissesõitnud patisaks vaatlemast merd hommikul, lõunal ja õhtul, kui punetav päikeseketas vajub Roograhu taha. Ütle mata kaunid on viigikaldad loojenevas päikesekullas, ilus on nautida Paralepa metsakurust varjude mängu Haapsalu punasekatuselisel ehitusel. Nagu veteema ise võtaks suvitustlinna oma kaitsva tiiva alla, et elu võiks alata järgmisel päeval uue tempoga.

Pühalikku vaikust ja rahu on siin küllaldaselt, lille-rikkust ja rohelisust igal sammul, ja oivalised purjetamisvõimalused. Need on hüved, mis tõmbavad suvitajaid vana ordulinna rüppe. Aasta-aastalt ummistuv laht on täis valgeid purji kui kajakaid. On inimesi, kes tulevad ainult ööseks maale magama, et järgmisel hommikul jälle minna mere rüppe — purjetama rahude vahele, milliseid on siin samapalju kui skääre Helsingi reidil. Ja kaugemad külastuskohad — Vormsi rootslaste omapäraga, Hiiumaa, Kassari ja teised saared, kus mõnel pole peale heinaküüni ühtegi maja ega elamut. Siit on pärit ka H. Valma huvitav jutustis „Suur sõit“ ja Ollik-Andevei „Erni“. Mõlemas neis kajastub nooruslik seiklusiha, mis leiab rahuldumist Haapsalu lahe saarestikus. Need pisiseiklused on kaasakiskuvad ega ole Haapsalus poissi, keda ei huvitaks meri. Noorkotkaste merirühm hõljub igal laupäeva pealelõunal Vanasadamast merele, et õõsi laagris olla kuskil saarel ja pühapäeva õhtuks „Urmase“ seljas tagasi purjetada.

Kuid Haapsalul on muudki, millest ei tarvitseks rääkida, kuna Haapsalu kuulus tervismuda on lahutamatu linna nimest. Tahaks ainult öelda, et neid mudaravimisevõimalusi on aidanud suuresti soodustada kevadel avatud kindral Laidoneri nimeline sanatoorium. Moodsalt sisustatud, puhast ja hubane — need oleksid sõnad selle

põhjamaises stiilis ehitatud raviasutise kirjeldamiseks. Kus juhatajaks on Haapsalu põlislinna dr. H. Alver. Ei ole vist vale, kui öelda, et kevadesoonil näeb Haapsalu tänavail hoopis rohkem kepi najal kõndivaid inimesi kui sügisel.

Päevane elu keerleb muidugi plaazi ümber, ja siirdub ka Paraleppa, kuhu möödunudaastast skautide laagrist on püsima jäänud Lääne poiste õlgkatusega onn ja vinnaga kaev. Laht linna ja Paralepa vahel ummistub iga aastaga, mille tõttu tuleb sildu pikendada. Pole vist kaugel aeg, kus täituvad praeguse Haapsalu—Paralepa liinipidaja sõnad, et mõne aasta pärast on sildade otsad koos, ma panen ainult oma paadi vahele ja võtan läbikäigumaksu.

Paraleppa kandub tulevikus suvituse keskpunkt. Siin on selleks küllaldaselt männimetsa, randa ja merd.

Tähtis seisukoht on täita ka muidugi teist aastat teotseval rannakohvikul ja kursaalil. Haapsalule on jäänud nimelt väikene hasartmänguvabadus, mida ühelgi teisel kuurordil pole — see on loto. Raha peale mängijaid on rohkesti, iseäranis palju daamide hulga.

Välismaisi suvitajaid on Haapsalus tänavu tunduvalt rohkem kui eelmisel aastal, mis tuleb vist küll moodsa auriku „Ruhno“ arvele panna. Tervelt kaks korda nädalas puistab valge laevakere hulga rootslasi Rohusadamasse, kust buss nad Haapsalusse toimetab. Kui mullu suvel oli Kuurort odavate rootslaste võimuses, missugune küsimus leidis sügisel elavat sõelumist ajakirjanduses, siis on tänavu raske näo järgi vahet teha, kes on „odav“ ja kes „kallis“! Küllap vist on terake tõtt pansionipidajate sõnades, kes ütlesid, et kallimaks on rootslased kõik läinud. Seda tingib meie elustandardi tõus.

Haapsalul on ka oma pahed ja seda eriti tolmu suhtes, millega peetakse igal aastal rasket võitlust, kuid peagu tagajärjetult. Nüüd loodetakse tolmule lõpp teha tänavate asfalteerimise ja veevärgi ehitamisega, missuguste töödega tehti algust juuli lõpul.

MITME KOHA PIDAMISEST

Kadedad on selle üle küllalt kõnelnud ja kirjutanud, et meil mõned inimesed mitmel kohal teenivad ja mitmelt poolt palka saavad.

Kuid siin maailmas on veel teine õilsam tasu, mida inimesed ihkavad ja himustavad — see on a. u. Paljud ostaksid endile au kalli raha eest ja mõnigi mees teeniks ilma rahalise tasuta palja au eest ja veel missugusel kohal! Aga ei lasta etteotsa.

Linnades organisatsioonides on seisukord tihti nihuke, et kõiki ja kõike juhib asjur, kuna esimehel ei ole aega asjadesse tungida, sest ta teotseb mitme koha peal. On ta esimees, siis on juba küllalt, kui ta jõuab paberile alla kirjutada ja mõnda koosolekut juhatada. Mitme koha esindamine nõuab ju aega.

Maal on lugu veel keerulisem, kui ollakse ühtaegu tegevad kümneis organisatsioones: põllumeesteseltsis, pulli- ja jääraühingus, laenu- ja hoiuühingus, kartuliühingus, veeühingus, tuletõrjes, kaitseliidus, raamatukoguseltsis, kindlustusseltsis, laulu- ja mänguseltsi kooris ja näiteosakonnas, kodukaitses jne.

Raske on küll kõigist ühinguist osa võtta, oma kodune töö jääb lori; aga mis sa teed ära: valitakse ametisse ja kes seda seltskonnaasja siis ikka ajab — see on ju isamaa-päästmis- ja rahvaharimistöö. Kui mina naisega ei tee, kes seda siis ikka teeb? Meil ju neid haritud noori

on küllalt, aga neil pole seda vilumust seltskonnatöös — teeme, kuni jaksame, kuni õndsas ja kuulsurikka surmani. Küll siis saadetakse meid kalmistule pillide ja pasunatega, peetakse ülistavaid kõnesid, tuuakse pärgi, kirjutatakse ajalehis, nimi kantakse avalike tegelaste registrisse ja jääb püsima eesti ajalukku. Tänuliku seltskonna poolt pannakse ehk kalmule mälestiski. Veel parem oleks muidugi, kui mälestissammas püstitataks juba tegelase eluajal.

Tuleks vahest igasse valda luua Asendamatu Seltskonnategelaste Austamise Komitee ja sellele ülesandeks teha reserveerida rahvamajade lähedusse maa-ala tähtsamate seltskonnategelaste matmiskohaks ja mälestiste püstitamiseks juba tegelaste eneste eluajal. Austagem elavaid! Surnud oma tegudega on austanud endid isegi igaveseks.

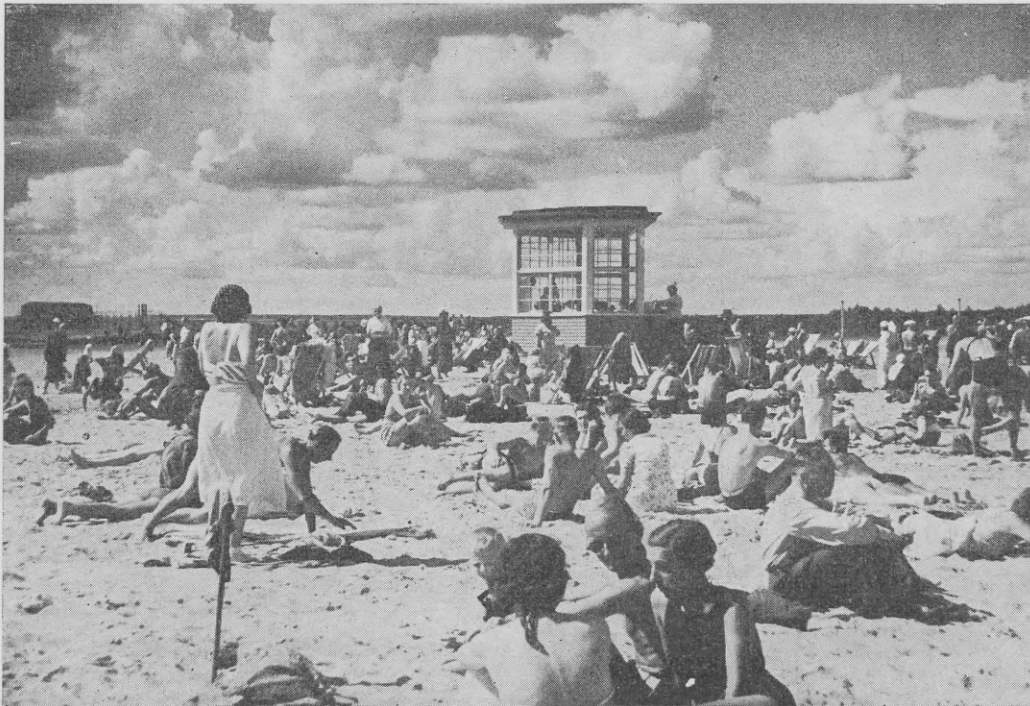
Siin oleks juba loogikat.

Kui keegi tasuta teiste heaks ja kasuks tööd teeb, nii et omad kodused asjad laokile jäävad, siis tuleb tegelast ometi kiita ja austada. Praegu seda paraku ei tehta mitte alati.

Üks vana kooliõpetaja jutustas:

Omal ajal, kui olin noor koolmeister, jändasin lauukoori juhtimise, näitemängude korraldamise, karskuse propageerimise, põllumeesteseltsi kirjatoimetamise ja

Nõnda keeb ja kihab elu kesksuvel meie noobleima kuurordi Pärnu supelrannas

mitme muu rahva asjaga. Laupäeva- ja pühapäevaõhtud olin seltsis. Võtsin naise, tulid lapsed. Need võõrduksid minust. Polnud aega neid tähele panna. Polnud aega lugemiseks ega enese hariduse täiendamiseks. Laukooori- ja näitemängu-harjutused ja pidude korraldamised võtsid aja ära. Kui esmaspäeva hommikuks väsinult koju sain, siis sel päeval koolitööst suurt välja ei tulnud. Mis tööd võib väsinud inimene teha? Klassis pidin püsti seisma; istuda ei võinud — jääd tukkuma. Õpilaste kirjatööd olid läbi vaatamata, päeva töökava läbi mõtlemata. Lohutasin end, et ega üks kaotatud päev nädalas tähenda koolile midagi — lapsed on koolitööga niikuinii üle koormatud, üks kergem päev kuulub neile äragi. Küll nädala sees pingutame järele. Ja nii kestis aastast aastasse. Aega ei olnud õpilastega tutvuneda, nende iseloomu ja koduseid olusid tundma õppida, uusi õpetamisvõtteid valmis mõelda — mõtted olid koolitöö juurest seltskonnatöö juures: missugused laulud ja näidendid pidudel ette kanda; täna siin, homme seal koosolek. Juba teadis rahvaski, et olen küll rahvamees, aga mitte õige koolimees.

Naine seletas küll kurjaga, küll heaga: mis sa, mehike, keksled ja vehkled! Süvene parem raamatuisse ja loe, mis koolitöösse puutub. Sul ei ole põrmugi huvi oma kooli ega perekonna vastu. Ikka harjutused ja koosolekud. Kes sulle selle eest tasub ja mis sa sellest saad!

Selle seltskonnatöö eest ei saanud ta tõesti mitte midagi. Ei raha ega au. Isegi pilti ei pandud ajalehte! Ka sünnipäeva ei märgitud seal.

Inimene on muidugi seltskondlik loom; temal on tarvis teistega läbi käia ja seltskonnas tegev olla. Kuid sel kõigel olgu teatav piir.

Kutseline teenistus nõuab meie ajal inimeselt peagu kõik tema huvi, tähelepanu ja jõu. Eraettevõtja ei näe meeleldi, et tema teenistuses olija tegeleb kõrvaliste ametitega. Meie riigi- ja omavalitsuseametnikud on rahva

teenistuses, saavad selle eest palka ja peaksid ka oma jõu, oskuse ja tööhuvi andma oma otsesele tööle. See oleks õiglane. Vene ajal võis alluv ametnik ainult ülemuse loal teotseda kõrvalistes ametites. Meil aga on isegi nõutav, et ametnikud, eriti õpetajad teeksid seltskonnatööd ja nii oma jõudu ja huvi killustaksid kutselise töö arvel.

Ei ole midagi selle kohta öelda, kui inimene peale kutselise töö veel ühes või paaris seltskondlikus ametis on. See ei väsitaks inimest ega lõhestaks huvi. Kel seltskonnategelase kalduvused on liiga suured, sel puudub huvi elukutse vastu. Kes oma kutsetööst ja kodusest elust vähe hoolib, sel ei ole asi heas korras.

Meil on nüüd palju haritud inimesi, kes tahavad ja võivad seltsides tegevad olla: andke neile kohti — aukohti. Jätku õpetajad põllumeesteseltside töö põllumeeste, vaimulikud talitused preestrite, pastorige ja köstrite hooleks; õpetagu laulu ja pillimängu muusikantundjad, näitemängu — teatritegelased jne.

Meie riigijuhid on kõiki kutsunud tööle. Kõik ei mahu tööle, kui üks peab kinni mitu kohta ja istub kümnes komisjonis. Üks hästi tehtud töö on rohkem väärt kui mitu keskpäraselt toimetatud.

Tuleks seada nii, et ärgu võtku see enam uusi ametid vastu, kes juba mujale rakendunud. Teised tahavad ka tegevad olla, — korraldatagu, et jätkuks tööd kõigile. Meil on mõnel pool seltsides ametid juba elupõlisteks muutunud ja need seltsid teotsevad vähe. Seal oleks uusi inimesi ametisse vaja. Saaks juurde värsket jõudu ja kasvaks ametijärglasi: kui vanad kaovad, oleksid uued tegelased kohe valmis.

Igal tegelased on oma tutvuskond, mille ta tööle kaasa tõmbab. On selge: mida rohkem on inimesi tööle rakendatud, seda parem asjale, mida aetakse.

Sinepi Siim

Ja nõnda töötab talumees oma väljadel

KAHESUGUSEST SUVITAMISEST

Kui kõneldakse suvitamisest, siis mõteldakse selle all puhkeaja veetmist kuskil kuurordis: Narva-Jõesuus, Pärnus, Kuressaares, Haapsalus, Võsul, Elvas jne. Muidugi on ka seal suvitamine võimalik, aga palju on neid inimesi, kes põhimõtteliselt ei lähe suurde suvituspaika, kuhu neile linna lärm ja kära järele tuleb. Ja palju enam on veel neid, kellel võimalik ei ole minna kuurordi, kes kinni on igapäevase tööga. Viimaste hulka

Palamuse laulupidu

kuulub suurem osa eesti rahvast, nimelt talurahvas, keda suvised kibedad tööd ei lase mõteldagi kuurordile.

Kuid rõõmu tunneb suvest temagi, elab, suvitab ja lõbutseb omamoodi ega kadestagi kuurordi rahvast.

Maarahva suvitamine — see algab laupäeval, kui peremees töölispere põllult või heinamaalt koju saadab, kus koetud saun teda ootab. Ning siis on talus laupäevaõhtu, idülline ja rahulik, mil peremees mõttessevajunult piipu popsib ja noorahvas valmistub ühisteks ettevõteteks või salajasteks küllaminekuteks.

Pühapäev vabastab aga kõik terveks päevaks. Ainult perenaine, karjane ja teenijatüdruk on loomade juures kinni pühapäevalgi, kuid needki lippavad kasutama kogu ülejäävat vaba ajakest.

Kõigepealt minnakse kirikusse, mis on maarahva tähtsamaks kogumispaigaks juba vanast ajast peale. Sinna minnakse mitte üksnes jumalateenistuse pärast, vaid ka tuttavaid, sõpru ja sugulasi kohtama. Kiriku kõrvale on uueaegne elu toonud palju teisi tsentrumeid: seltsimajad, vallamajad, mitmesugused ühingud ja ühised, kus koos käiakse ühiseid asju arutamaks. Lõbususpaiakadeks on aga peoplatsid ja tantsumurud, spordiväljakud ja eriti Põhja-Eestis kuulsad kiigid. Enam elevust toob juba jaanipäev võidutulega, leerilaste õnnistuspüha kodukirikus, kihelkondlik laulupäev, mõni tuletõrje või kaitseliidu pidu jne. Isegi väljasõite ja ühiseid pikemaid ekskursioone on maarahvas õppinud ette võtma. Noorem rahvas on muidugi lähedase jõe, järve või mere veest samuti huvitatud kui supelsaksadki.

Nende väikeste lõbudega piirdub suure osa eesti rahva suvitamine. See väike maine ring on aga nende, kes sinna suletud, sageli õnnelikum kui teiste jõuliselt kirev ja särav elu. Tunda, kuidas vili kasvab ja kuidas terve loodus elab, ning olla üks osake sellest igavesest loodusest — mis annab inimesele veel suuremat rahuldust suvel?

Vasakul jumalateenistus Viru-Nigulas. Paremäl leerilapsed Rannu kirikus

W. K. Clifford

V Õ T I

Mrs Neville vaatas närviliselt, siis rahuldunult ringi. Tuba oli kodune, mugav, selles peegeldus vaikset õnne. Värsked lilled vaasides: madal teelaud, kaetud peene pitsnurkadega linaga, oli asetatud ta tooli kõrvale; puuhalg, väikeste siniste sädemete hüpeldes edasi-tagasi, põles kaminas; eesriided olid ette tõmmatud ja siidvarjuga lambid pehendasid valgustust, suurendades mugavust. Ta astus peegli ette, mis rippus madalal kõrge valge raamaturiiuli ja sohva seljatoe vahel, ka see tegi talle rõõmu, see näitas, et ta nägi väga hea välja. Ta kandis hallsinist pitsiga kleiti, mis kroogitud kaela ja varrukate ümber. Ilus juus oli palmitud ümber pea, selged silmad särasid enam kui tavaliselt, naeratus ümbritses huuli. Kuigi ta polnud ilus, temas oli peenust ja individuaalsust, naine, keda mees võib usaldada kõiges.

Ta istus ning ootas oma meest. Võib-olla mees ei tulegi. Juba mitu kuud see polnud endine, tollest õhust Carter-Robinsonide juures. Madam Veronet — nimi oli arvatavasti vale — oli ka seal olnud: ilus brünett naine, kes pidi olema väljavalitu, geenius või märter, midagi igatahes, mis tegi ta võluvaks ning salapäraseks; see suurendas ta ilu, see muutis ta peene parfüümiga rõivaste kahina mõjuvaks kaugeks muusikaks ja andis ta häälele külgetõmbavust kuulajate peale; oli see eemaletõukav, või võluv, on ebakindel. Tol ööl ta oli seltskonna keskus, ümbritsetud teistest, kes rippusid ta sõnade küljes. Suure palumise peale laulis ta paar kummalist väikest laulu, milliseid keegi varem polnud kuulnud; väga vanad laulud, nagu ta seletas, sest eelistas vanu asju; siis äkki ta pöördudes klaverilt, jäädess istuma rääkis pooleldi salapäraselt, pooleldi poeetiliselt, või tegi seda ta isiksus. Minevik ja tulevik, ütles ta, on maa-

ilma väravad, väravad sisseastumiseks ja väljumiseks, ning nende vahel meie vaid kobame, katsetame, otsime võtit; ent on tore katsetada — elu, inimeste, julgete tegude ning eriliste toimingutega; sest selle järele, kas nad on head või halvad, võib muuta asjade käiku, võib-olla isegi universumit.

Mrs Neville peagu kartis teda. Ühel kummalisel hetkel ta püüdis madam Veronet sugupõlve leida piibli legendarrest ajastust. Tundis, et see kummaliste silmade ja häälega naine, tulvil mälestusi, tundis neid, kuulus nende juurde; ta võis teda kujutella jalutavat antiikse Babülioni tänavail; ning ta hoidis end pisut eemale, et pääseda lähemast tutvusest. Õnneks madam Veronet peagu ignoreeris teda, kuid hoidis end Roberti lähedal ja rääkis vanust maalest, millest too ei teadnud midagi, kuigi püüdis end mitte reeta.

Täiesti avalikult mees nägi teda hiljem kaks, kolm korda, kuid ta ei teinud mingit katset tutvuda mehe naisega.

Madam Veronet elas vanamoelistes tubades vaatega jõe, „ja laevad, mis purjetavad kaugeesse maadesse“, oli Mrs Neville kuulnud teda ütlevat, „suured laevad näivad nii tarkade ja salapärastena“.

Mees arvatavasti külastas teda, sest kirjeldas ta aardeid ning mõne aja rääkis palju temast. Siis vaikus, ta huuled näisid olevat lukus; kuid Mrs Neville tundis, et võõras naine oli lakkamatult ta mõtteis, ning ebamäärane armukadedus haaras naist, kuni aja jooksul ta ei kuulnud enam midagi mainitud tutvusest ning arvas, et mees on unustanud võrgutava leedi ühe raamatu pärast, mida kirjutas. Naine arvas, et raamat vallutas meest,

(Järg lk. 251)

KAKS LUULETUST

OVIDIUS TOMIS

Möödunud ammu on noorus ja kaugel mu õnnede päevad.
Nii kui nooruse ulm — kaugel sa sätendad, Room.
Veerevad hallad ja äiksed, ja kevadeid saabub ja lahkub,
vangistet ikka ma siin, rannale barbarimaa.
Tummade tundide tusk minu vaikuse veeremist mõõdab,
sõber ei ainuski küll puutu mu unustet ust.
Külmad ja õudsed on Sküütia rannad ja kaame on taevas,
rasketest pilvedest lund, sademeid jäisi toob öö.
Ah, oleander lõhnas ja viigipuud õitsesid kodus,
hõiskas mu noorus kus, lapseõlv rõõmudes kees.
Viinapuu keerles müüril ja kobaraid päikeses paisus,
liblikaparvede lend väljakud kirjavaks löi.
Kui olin noor ma ja kui olin Roomas ma, kauneimas linnas,
viinapuu lehtedest pärg lõhnas ümber mu pää.
Pidude tunglad loitsid ja koorides huilgasid flöödid:
õnnelik, õnnelik sa, muusade lemmik kes sa!
Sõprade hellitlev õrnus päeval ja öösel Corinna
nardilõhnane õis, kuum kui lõunamaa öö.
Läinud on noorus ja jäädavalt kaugel ma armastet Roomast,
kauni unena kõik taha jäänd aastate mäe.
Ämblikuvõrgustki hapram on lõng, oo õnn, mida ketrad
nooruse heledal ööl ulmade petlikul leel.
Vale ja pettus vaid sinu hõljuvais loorides mängleb.
Kes sind uskunud on, kes sulle järgnenud on,
Just kui laps see on, kes ohtudes peidab silmad.
Hukust ei kaitse sa meid, raevust jumala ei.
Ei ole müüri nii kõrget, ei tõket taevani tõusvat,
millest üle ei saaks Erinnüa — hämara laps.
Ei ole jõge nii kärmet, millest üle ei ujukuks
Hadese käskjalg morn. Kaitseta inimlaps sa.
Nii kui kaaren, sa õnnetu, tuulte ja tormide heita,
saatuse karmis peos mängukann purunev vaid.
Tunõded jahuta jääks ja vaigista kirgede tormid,
põleta laevad ja jää hetkeks seisatama.
Inimlaps, tark sa vaid siis, kui närbumas pärjad,
noorusest, õnnest kui ainult mälestus jäänd,
Siis kui sõber sind petab ja armsaim su hülgab,
siis kui lauluta päev, siis kui lembeta öö,
Elu maskide taha kui Surma palgesse vaatad,
tühjuse näkku kui silmast silma sa näed.
Siis kui Cerberos Hadese väraval vastu sul haugub,
Toonela parvel kui hilju sul ligineb öö.

LESBIA HAUD

Magan siin, Lesbia, Hadese vangina küpressi varjus,
see, keda ladina muus lauludes pühitsend on.
Noormehe arm keda ihaldas, viha ja kadedus naiste.
Tütarlaps armunud, kes Lesbia haul sa käid:
Õnnestav maapealne arm, kuid tea, et alati reetlik,
armus jäädavalt truu Surma voodi on vaid.

Tõlkinud ERNA TILLEMANN

põhjustas ta eemalviibimist materjali hankides ning nõu pidades raskete punktide üle spetsialistidega; nii rääkis mees ning naisele ei tulnud mõttesegi temas kahelda. Vahel tundus, et vabandusi tehti vastumeelselt ja sunnilt, kuid ta teadis, et on ebadistkreetne meest pahandada või küsitella. Oma raamatut kirjutas ta kontoris või korteris, kus elas enne abiellumist ja mis oli edasi üüritud ühele sõbrale, kes välismaale sõites andis selle teisele kasutada. Naisele mees seletas, et seal on vaikne ja ta suudab paremini töötada endises ümbruses kui selles, mida nimetas tavaliseks maailmaks.

Nii Florence Neville istus kodus, ükski, isoleeritud, oodates, milliseks kujuneb tulevik. Ta oli viis aastat abielus, kuid neil polnud lapsi. Tema arvates ta elu lugu oli valmis, kõik võimalused olid möödas, polnud enam midagi oodata. Robert elas intellektuaalset elu, vähemalt tema arvates, ent naine ei saanud seda jagada. Ta oli küll haritud, hästi kasvatatud, kuid mitte tark; ta polnud originaalne ega huvitanud teda eriti midagi eemal omast mehest. Oma meest armastas ta väga truult ning rahulikult, kuid viimasel aastal, mil ta nägi, et mees rahuldus sulgedes end oma mõtetesse ning tegevusse, teda valdas peettumus...

Ootamatult juhtus midagi, mis teda pimestas, hüpnotiseeris. See muutis tema täielikult südameilt kui ka välimuselt. Mees märkas seda — ühel hommikul — ja vahetis teda segaselt.

„Mis on sinuga?“ küsis ta. „Kas oled terve?“

„Olen täiesti terve — sooviksin, et tuleksid vahel koju,“ lisas naine peagu paluvalt. „Ma ei näe sind kunagi — ja ma vajan sind.“ Palve lõppes naeratusena, mis üllatas ning rahustas meest.

„Olen tegevuses raamatuga.“

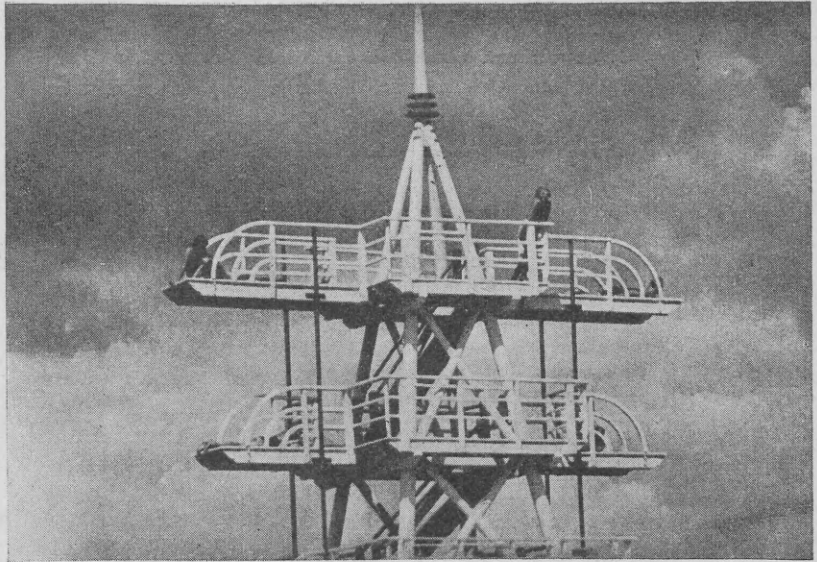
„Ma tean.“ Naine peatus, enne kui jätkas. „Soovin, et võiksite jälle ära sõita, nagu varem — maale — kas võime — kas võime?“ kordas ta. Suve algul oli ta haiglane ning mees viis ta nädalalõpule — mis pikenes nel-

Veikko Antero Koskenniemi on soome väljapaistvamaid luuletajaid ja kirjandusteadlasi. Tema osa soome kirjanduselus võib võrrelda G. Suitsu osaga eesti kirjanduses. Sündinud 8. VII 1885 Oulus, toimetas ta a. 1912—1922 ajakirja „Aika“ ning teotses arvustajana. A. 1920 alates oli Turu ülikooli soome ja üldise kirjanduse professoriks ning 1924—32 sama ülikooli rektoriks. Avaldanud luuletiskogud „Luuletisi“ 1906, „Valged linnad“ 1908, „Sütetuli“ 1913, „Eleegiad“ 1917, „Süda ja surm“ 1919, „Uusi luuletisi“ 1924. Arvustajana ja kirjandusloolaseks on K. avaldanud rea monograafiaid, nagu „A. de Musset“ ja „Noor Goethe“, ning hulga vaimukaid esseid. Peale muu on talt ilmunud 3 kogu värvikaid reisukskirjedisi ning romaan „Konsul Brenneri järelsuvi“.

Luuletajana K. kuulub nende uusromantismi lõppjärgu poetide hulka, keda iseloomustab teatud resigneeritud tundlemine ning filosoofiline mõtisklemine. Ta nooruse melanhoolne kaduvuslühürika asendus hiljem heroilise luulega klassikalises stiilis. Sellest viimasest järgust ongi pärit kaks siinesitatud tõlget. Esimese elegia aineks on Ovidiuse oleskelu maapaos. Rooma luuletaja Ovidius teatavasti pagendati a. 8 p. Kr. keiser Augustuse poolt teadmatu põhjusil Musta mere äärde Tomi linna (praeguses Dobrudžas), kus ta surigi.

Lesbia oli rooma luuletaja Catulluse veetlev armsaim.

E. T.

Uus hüpnetorn Elva ujulas

jaks päevaks. Ainuke aeg, mil nad olid teineteise seltsis, sest puhkeajal mees sõitis välismaale ühe sõbraga, kes tahtis ette võtta matka, mis oleks olnud liiga väsitav õrnale naisele.

„Maal on praegu liiga niiske,“ vastas mees põiklevalt, „kuid, tulen täna varakult koju, teele, kui saan, ning veedame õhtu koos.“ Selleks lilled, teekleit ning isuäratavad koogikesed.

Kakskümmend minutit viis läbi. Puuhalg oli ära põlenud, teda ei tulnud. Väike kell löi — üks-kaks, üks-kaks — pool. Ta läitis piirituslambi teekatla all ning valmistas teed uskudes, et see toiming võiks tuua mehe koju. Kakskümmend viis minutit puudus kuuest. Uks avanes, naeratus libises ta huulte.

Teenija teatas: „Madam Veronet.“

Mrs Neville kohkus, hetke oli sõnatu. Naine, kes sisse astus, oli väga ilus, silmad tulvil elu, tume pehme juus laubalt tagasi soetud, mis tegi näo ovaalseks. Ta oli hästi rõivastatud, sametisse ja nahkadesse, väga õrna looriga nahkmütsike peas. Kleidi väljalõikel kandis ta kannikeste kimpu ning nende lõhn täitis toa.

„Teie ei oodanud mind?“ Ta peatus nagu tahtes täielikult mõjuda oma välimusega.

„Ei, see on — üllatus. Kas teie ei istuks?“

Külaline vajus kergendatult tooli teisel pool kaminat nagu teades, et ülesanne, mida ta nii innuga oli korraldanud, on raske.

Mrs Neville'le meenusid ta pereärasekohused, ta käsi lebas teekannu pidemisel.

Madam Veronet naeratas kergelt. „Mõtlesin, et on parem, kui tulen,“ ütles ta sügava kõlava häälega, milles peitus veidi lõbusust koos hirmuga. „Ma arvan — teie leiate — selle õige.“

„Jaa?“

„Raske oleks olnud kirjutada — ei, ma ei soovi teed; tulin teiega rääkima, tuln teile midagi ütleva.“

„Jaa?“

Hetk vaikust.

„Ma saan varsti lapse teie mehega.“ Ta uuris oma sõnade mõju nagu metsloom valvab saaki.

Mrs Neville'i käsi langes kõrvale, ta vahtis külalisele nagu unes.

„Ma saan lapse teie mehega,“ kordas madam Veronet. „Kuulsite?“

„Kuulsin,“ vastas summutatud hääl, „kuid — —“

„Teil pole ühtegi, teie ei saagi nüüd, muidugi.“

Mrs Neville tõusis. „Miks tulite minu juurde?“ küsis ta.

„Mõtlesin, et nii on parem.“ Siis tundes, et teise ülalpeos on midagi, mida pole nii kerge häirida, madam Veronet jätkas: „Tõeline abielu mehe ja naise vahel toimub alles siis, kui sünnib laps.“

„Jah,“ Mrs Neville surus hetkeks käe silmadele ning tuges kaminale.

„See on tõsi — täiesti tõsi.“ Naeratus libises üle tumeda näo, hääl oli nagu teisest maailmast, kaugel kuulajast. „Oh see on suurepärane!“ ütles ta ohtes, milles värises õnn. „Nelja kuu pärast tuleb ta ilmale — tema ja minu elu — abielu sümbol, mida pole teil.“ Ta peatus viivu, siis jätkas kiirelt: „Nüüd teie näete, et teie mõju temale on möödas? Sellepärast tulingi.“

Mingit vastust.

„Teadsin, et ta ei räägi teile — ta kardab teie senti-
mentaalsust ja mittemõistmist. Kuid tahan teile selgitada, et see on naeruväärt ja halastamatu, väiklane ning isekas. See on suur kirk, mis haldab maailma, naise kirk, mis armastab — mida teie ei suuda kogu eluaja.“

„Teie olete halastamatu,“ ütles Florence aeglaselt, vahtides kohkunult külalist. „See on hirmus, et teid lubatakse elada.“

Madam Veronet raputas kannatamatult pead.

„See on väiklane, nii vaadata asjale,“ kirk ta hääles tõrjus eemale häbematud sõnad. „See pole hea, see vaid piinab ning arastab. Vaadake asju lähemalt; näkhe asju nii, nagu nad on, ning saage neist jagu — —“

„Mida teie minult tahate?“

„Tahan, et laseksite enda temast lahutada.“

„Ah!...“

„Seda ei saa teha olematuks. Mälestust tõigast, et sünnitan talle lapse, ei saa temalt võtta, ei teilt ega minult. Pole mõtet rippuda tema küljes, külm ja ihaldamatu, kuigi tal on teist kahju ning ta on hea teile. Miks tahate meie elu purustada — tema ja minu? Armastan teda ning annan talle ühes tunnis enam, nagu päike, enam kui teie suudate, nagu kuugi, kogu eluaja. Miks tahate temalt seda röövida? Alguses ta vaid lõbustas mind, ent nüüd näen ta võimeid ning aiman, mida võin temast teha. Teiega ta pole midagi — harilik surelik, igav, üks tuhandeist. Miks tahate talle keelata elu, mida võin mina talle pakkuda? Ja siis laps.“

„See on teil. Miks tahate ka teda?“

„Ta on juba minu, ja laps on tema. Kuid tahan, et seda kõik teaksid, et nähtaks meid koos. Mõtelge, kui ühel päeval tema — tema poeg, ma loodan“ — ta tõstis pea ning naeratus muutis ta ilu säravaks — „tema

poeg peaks nõudma nime, mis kuulub talle kõrgeima õiguse järele. Teie pole kinkinud last oma abikaasale. Miks peab häbistus langema temale, keda sünnitab teine naine?“

„Kuid ta naitus minuga.“

„Ja nüüd lasete enda temast lahutada, tänulikkusest võimaluse eest, mida pakkus teile, mida teie polnud võimeline haarama, elu võimaluse eest, milleks teie polnud küllalt hea, samuti lapse pärast, keda teie ei suutnud sünnitada.“

„Teie ei näi mõtlevat minule.“

„Teile? Ei, ma mõtlen ülevõimule. Ühel pool,“ ta tõusis ning sirutas käe välja, „naine ilma võimuta, mil-
list oman mina, või see uinus temas — ja mina olen ärkvel; teisel pool tema, mina ja laps — tema ja minu. Miks peaksime meie — meie kolm — loobuma suurimast õnnest teie pärast — teie pärast, kelle veri pole puudutatud tulest, millest rääkis teile praegu?“

Ta vaikus viivu, kuid Florence oli kui pimestatud.

„Teie asemel ma oleksin viskunud naise kõrile ning kägistanud tema, enne kui ta oleks suutnud ütelda veeranditki sellest, mida ütlesin mina.“

„Mis kasu oleks sellest?“

„Armas taevas, teie küsite veel! Kui teis pole tuld, mingit tunnete puhangut — naine, kes vajub nagu kuu, kui tõuseb päike, nagu kaob hall hommik, kui paistab päike.“ Ta rääkis salapärase tähendusega päikesest ja kuust ning suurist mõõtmatusist ning aja möödumisest suures igaveses olevikus, Carter-Robinsonide juures tol õöl.

See meenus nüüd Florence'ile nagu painajaliku unenäo järeldus, kuid ta ei reetnud end. „Kas Robert saatis teid minu juurde?“ küsis ta.

„Ei.“

„Ta tuleb varsti. Soovin, et läheksite. Ma ei lase end lahutada.“

„Teie pole nii halastamatu, et keeldute, — nii isekas?“

„Teie olete halastamatu ja isekas. Teie tahate sünnitada lapse, häbiplekiga temal. Ma ei mõtlegi end lahutada lasta; see tõstaks süü teilt minule. Kui inimesed eksivad, nad peavad kannatama.“

„Vale!“ hüüdis madam Veronet põlglikult ning vaatas talle imestunult. Siis äkki: „Kas tahate, et laps kannatab?“

„See oleks karistuseks teile,“ oli aeglane vastus. „Ma ei mõtlegi end temast lahutada lasta, see häbistaks teda.“

„Suur jumal, kas olete inimene?“

Hetke Florence tundis, nagu oleks ta elu mängus, nagu oleks naine ta ees mõni ilus loom džunglist. Valged hambad välkusid, käed liikusid rahutult muhvis: neis võisid peituda küüned. Oli tarvis julgust talle otsa vaadata. Ta kartis rääkida.

„Teie peate seda tegema,“ jätkas madam Veronet madalal häälel, kurjalt ning käskivalt; „teie peate, või ma seiran teid kõikjal ning ühel päeval, kui keegi ei oota seda, ma tapan teid. Ärge arvake, et pääsete või suudate seda takistada. On parem, kui võtate seda rahulikult ning kaote! Teid ei vajata tema elus, ega maa-

Pilte «Vanemuise» teatrimaja ümberehitustöödelt:

Ülal vasakult: Veoautode rivi „Vanemuise“ aias. Teatrisaal üleskaevatud põrandaga. All: „Vanemuise“ aed mahalastud puudega. Teatridirektor O. Aloe ja ehitustööde juhataja ins. Haas. Suurima pärna mahavõtmine

ilmas; teil pole sest kasu. Laske ta vabaks ning laske kaugus neelab teid, universumi väljaheid, otstarbetu ning võimetu; need on tuhat korda halvemad mõrva-reist, kel vähemalt on energiat ning julgust. Teid on nii kerge alla suruda, teil pole mingit osa maailmas, ei milleski, kus on tarvis teotseda.“

„Ma ei loovuta teda iialgi teile, võiksite tema tappa. Ta kardaks teid, ning teie võiksite talle sünnitada veel rohkem lapsi, kes oleksid teie sarnased.“ Ta värises selle mõtte juures. „Päästan ta sellest.“

Robert Neville astus käratult sisse ning peatus kivistunult, vahtis ühelt teisele.

„Irene,“ ütles ta, „mida teed siin?“

„Tulin ütleva talle. Teadsin, et kardad.“ Ta vaatas vihkavalt Florence'i. „Nüüd ta teab, mida see tähendab.“

„Tahaksin selle üle rääkida sinuga üksi, Robert,“ kuuldus rahulik hääl. „Palu ta lahkuda.“

„Jah muidugi, sa pead minema.“ Ta pöördus kindlalt sissetungijale.

„Ütlesin, mida ütelda tahtsin, ja ta teab nüüd.“ Ta naeratas, tõmbas koomale kasuka ning lähenes uksele.

„Tuled hommikul minu juurde?“ küsis ta leebel, embaval häälel ning vaatas mehele nagu unustades teise naise läheduse.

Mees noogutas vastuseks.

„Mitte täna öösel —“ Ta peatus nagu oleks veel midagi ütelda.

Mees tegi kärsitu liigutuse. „Saadan su välja,“ ütles ning järgnes talle trepist alla.

Tagasi tulles ta naine istus taas kamina kõrval. Ta näis rahulik, tasakaalukas. Käed lebasid rüpes, silmad pöördusid mehele küsivalt. Mees istus toolile naise vastu.

„Sa ei teadnud midagi tema tulekust?“

Mees raputas pead. „Usu mind, ma pole vastutav selles.“

„On see tõsi?“

„Mis on tõsi?“

„Et ta saab sinuga lapse.“

Lotos-Henna

SHAMPOO-juuksevärvid värvivad juukseid lihtsa pesemisega igas soovitud nüansis (10 eritooni) pesukindlalt

Henna-Persian

kulmuvärvid must ja pruun on loomuliku tooni poolest ainulaadsed oma ehtsuses, lihtsad käsitamises ja pesukindlad.

AINUVALMISTAJA EESTIS

Keemialaborat. „**Takema**“
Tartus

Ta noogutas vastuseks.

„On ta lesk?“

Ta raputas pead. „Mees laskis enda temast lahutada.“

„Nüüd ta tahab, et mina laseksin enda sinust lahutada.“

Jälle ta noogutas. Ning lisandas siiis: „See on parim, mida teha võib, ma usun.“

„Ma ei mõtlegi seda teha,“ ütles naine aeglaselt. „Laps kuuluks naisele, kes on lahutatud oma mehest, ning mehele, kes on lahku läinud oma naisest. See oleks kole, kui ta suureks kasvab ning avastab —“

Mees katkestas vähe jahedalt: „Meie hoolitseme selle eest.“

Naine võpatas „meie“ juures. Pilt nendest, tema mehest ja tollest naisest, kerkis ta silmade ette ning kadus taas. „Sa ei või kindel olla, et laps on sinu.“

Mees pöördus kiirelt. „On häbematus ütelda seda.“

„Tema mees ei usaldanud teda, miks peaksid sina?“

„Ma tean, et see on minu oma,“ vastas ta kangekaelselt.

„Ta oli truudusetu oma mehele, miks peaks ta olema truu sinule?“

„Olukorrad muutuvad. Kordan, ma tean. et ta on minu, ning ma ei taha, et ta oleks isatu.“

„Ta võiks lahkuda siit, end kuskil varajata. Laps võiks olla tema sarnane — kas sa ei või teda minna lasta? Ta võib sünnitada sulle rohkem lapsi, kes kasvavad üles ning on sama halastamatud ja halvad nagu tema. Ma ei usu, et ta kuulub sellesse maailma ossa, Robert. Tunnen, nagu oleks ta tulnud džunglist, kus kord oli ematiiger.“

Mees läitis kannatamatult tule. „Sa mõtled sellest, mida ta rääkis Carter-Robinsonide juures. Alati räägib ta nii — seda on ta kusagilt võtnud — ent see on vaid sõnademäng. Algul see lõbustas mind,“ lisan-

das ta. „Talle endale meeldib seda kuulata, kuigi ta teab, et see on rumalus.“

„See pole rumalus; ma arvan, ta teab mõndagi kummalist asja — õudseid asju,“ vastas naine, „ning kord see, ma tean paremini kui sina — tean rohkem.“ Ta tõstis pea. Lambi vari langes ta näole pehmendades ning ilustades iga joont. Ta silmad olid suured ning selged, nagu teades — varjates saladust. Ta ootas, et mees hakkab rääkima; seda tehes sõnad olid sunnitud.

„Olen igatsenud lapsi — nad hoiavad tuleviku võtit. Neid mitte omada, tähendaks hävimist, ainult geenius võib jätta enesest midagi — selles on tal õigus... Sa teadsid, et tahan, — kuid sina ei tahtnud, kallid, — nii palju naisi ei taha.“ Ta rääkis säästvalt, püüdes puudutada naise kätt, kuid naine tõmbus eemale. „See oli mulle suur pettumus mitte omada lapsi —“ ta peatus viivu. „Nad on kingitus, mida meie ei peaks keelama maailmale, kui võime nende kaudu teha head — ning meie saime jõukaiks nende viimaste kolme aasta jooksul — kuid sul oli hirm —“ seda ütles ta õrnalt, et mitte teda rohkem solvata, „seda kardavad paljud naised —“ lisandas mees nagu püüdes teda süüst vabastada.

„Parem on olla ilma kui omada neid sääraselt naiselt — —“

„Ta on ilus naine — ja ta armastab mind, seda on ta mulle tõestanud.“ Seda ütles ta rahulikult, kiretult, siis lisas kangekaelselt: „Olen igatsenud poega — rohkem kui suudan ütelda.“

„Samuti mina — äsja —“ ta hääles oli tagasisurutud karjatus. „Sellepärast palusin sind mind maale viia. Tahtsin sulle ütelda... Mõtlen — see on minu süü, Robert — mina saatsin sind tema juurde — minu süü,“ kordas ta — „see on nagu Taeva Värvate sulgemine.“ Ta läbis aeglaselt toa ning avas ukse — mees astus talle sammu järele — lootusetuse ilme naise näol — see halvas teda. Ta taandus ning laskis tal minna. Uks sulgus. Saladus jäi naise südamesse.

Kojutulek

Koit oli. Tulin tusatujus,
öö elamusist mõrkjas suu.
Nurm kastemärg. Soos udu ujus.
Pood pedastikku pilges kuu.

Jalg väärdus teelt. Pea tuikas uimas
ning läilus südames mul suur,
nii, olemises sandis, tuimalt
veel siunan: võlts ka Epikuur!

Kõik rõõmud endas — seda siiski
mu oidu tõi see kojunaas:
et kui on joodud viimne piiskki,
siis purustada tuleb klaas!

«Noor-Eesti» kirjanduslikke uudiseid

Maailmasõja memuaaride sari

Neil päevil ilmus Noor-Eesti Kirjastuselt müügile Maailmasõja memuaaride sarja viimse numbrina kolonel Campagne „Ristide tee“.

Kuna mainitud sari on lugejate hulgas leidnud haruldast sooja vastuvõttu ning levinud üle igasuguste ootuste hästi, jätkab kirjastus samalaadsete teoste väljandmist. Juba kõige lähemal ajal hakkab ilmuma Sõjakirjanduse seeria nr. 2. See seeria pakub haruldast, meil seni avaldamata sõjakirjandust, mis nii oma põnevuse kui tähtsuse poolest ületab esimese seeria. Soodustatud ettetellimised avatakse varsti.

Eesti-saksa sõnaraamat

Äsja ilmus kirjandusturule suure Eesti-saksa sõnaraamatu viimne vihk kui ka raamat tervikuna. See sõnaraamat erineb teistest samalaadsetest selle poolest, et ta lõppu on paigutatud grammatiline lisa, milles on toodud selgitusi niisugustes küsimustes, millised keeletarvitamisel alati tekitavad raskusi, aga mida seniseis grammatikais siiski küllalt ülevaatlilikult ega põhjalikult pole käsitletud.

Raamat on harukordne nähe ka oma hinna odavuselt: brošeeritult maksab see 672-leheküljeline teos ainult kr. 6.75. Nii odava hinnaga pole Eestis veel ühtegi teaduslikku teost müügile lastud.

O. Lutsu Kogutud teosed

O. Lutsu Kogutud teostest on praegu juba trükkis „Kevade“ I, Peale selle ilmuvad tänavu veel „Kevade“ II, „Suvi“ I, II ja „Äripäev“.

Kõigi O. Lutsu Kogutud teoste juures viiakse läbi ühtlane trükitehniline stiil. Standard-kaane nende jaoks on valmistanud kunstnik E. Kollom.

Algupäraseid romaane ja jutustusi

Praegu on trükkis August Gailiti kauaoodatud romaan „Leegitsev süda“. See on armastusromaan, mille tegevus sünnib sotsiaalsel taustal. Siin on kirjanik jälle oma elemendis, kui ta lahti harutab inimesliku psühholoogia peenniite sotsiaalse olustiku vastuolude ringis.

Vanameister K. A. Hindrey on lõpetanud romaani suvitajate elust, mille pealkirja ta aga veel ei taha avaldada. Temalt ilmub peale selle veel kogu reisikirju ühise pealkirjaga „Rännud, rannad, Riviera, Sõsarsaared ja Savoy.“

A. Mälk avaldab Noor-Eesti kirjastusel ajaloolise jutustuse „Avatud värav“. Teises trükkis ilmuvad temalt auhinnaga kroonitud „Rannajutud“, mille esimene trükk on juba täielikult läbi müüdud.

R. Roht on, nagu ikka, väga viljakas. Tänavugi on temalt tulemas kehakas, väikelinna käsitlev romaan „Ummiktänav“.

Enn Kippeli romaan „Kui Raudpea tuli“ teine köide, mille tulipunktiks kujuneb kuuluse Narva lahing, jõuab loodetavasti müügile juba sügishooajal.

Muist uudistest

olgu veel nimetatud Ed. Grosschmidti vene valgekaartlaste võitlust käsitlev „Valge rinne“, kolonel A. Hinnomi memuaarid Vabadussõjast kolmes köites ja J. Kärneri kirjandus-kultuuriliste artiklite kogu pealkirjaga „Lehed tuulde“ II.

Tulles

Klopib mälestus südame keeltele —
kiviklibule kinnitan kannad,
kui adruhõng, meretuul meeltele
teatab ju tuttavast rannast.

Näe, ikka siin võrgud pleegivad
soomuste hõbedast säras,
ja päikese kiired leegivad
päevaste paatide päras.

Lained suvesolinal lükivad
kaldaliivale puhast liiva,
võrkmajad kui taadid kükivad,
kes enam ei venet hiiva.

Siin kivena säilinud esemed,
laevad endiselt jätkavad reisi,
kuid ainult su enese asemel
kilkavad, jooksevad teised.

Perenaised!

Konserveerige
aegsasti

marju, aed- ja juurvilja

Weck-, Rex-purkidesse ja hoidis-pudeleisse!
Kõik abinõud selleks soodsalt saadaval

A.-S. „D. MIRVITZ ja POJAD“

Tallinn, Tartu,
Estonia pst. 13, tel 304-61. Raekoja tn 6, tel 3-83.

T A P E E T E

alates 14 sendist rull,
koolitarbeld,
trüki- ja pak-
kimispaberit

ostate

suurel ja väikesel arvul

PABERIAARIST KODUMAA

Tartus, Aleksandri tän. 10, telef. 7-87

Toimetusele saadetud:

Aed ja Mesinik nr. 7
Nädal Pildis nr. 14
Sõdur nr. 29—30
Eesti Naine nr. 8
Taluperenaine nr. 8
Eesti Kirjandus nr. 7
Tööliste Hääl nr. 7/8
Välis-Eesti nr. 8

Ilmus:

„Maailmasõja Memuaarseeria“
viimne raamat

KOLONEL CAMPAGNE
RISTIDE TEE

HIND BROŠ. KR. 4.—,
KÕITES KR. 4.75

O.-ü.

„Noor-Eesti Kirjastus“

„Tänapäev“ ilmub kord kuus. Tellimishind aastas (12 nr.) kr. 3.60, poolaastas kr. 1.80, veerandaastas kr. —.90 Üksiknumber 35 s.

Toimetuse ja talituse aadress: Tartu, Gustav Adolphi 8, Noor-Eesti, telefon 2-66. Toimetaja kõnetund igal äripäeval k. 11—12.

Tarvitamata jäänud käsikirju alal ei hoita. Käsikirjad saadetakse tagasi, kui selleks on lisatud vastaval määral postmarke.

Vastutav ja tegev toimetaja: JAAN KÄRNER.
Väljaandja: O.-Ü. NOOR-EESTI KIRJASTUS.

Noor-Eesti Kirjastuse trükk Tartus, 1937.

Ilmus 13. augustil.

Klišeed A. Raba tsinkograafiast.

ÜHISPANK TARTU EESTI LAENU- JA HOIU-ÜHISUS

Esimene Eesti kooperatiivpank. Asutatud 1902. a.

Tartus, Suurturg 14 (omas majas) Telefonid 177, 700.

Toimetab kõiki pangaoperatsioone.

- Annab laene mitmesugustel kindlustustel.
- Võtab raha hoiule jooksva ja tähtajal. arvel.
- Ostab ja müüb mitmesuguseid väärtpapereid.
- Inkassoperatsioonid.
- Moodne varakamber väärtasjade ja dokumentide hoidmiseks.
- Hoiukarbid koduseks rahakogumiseks.
- Ühendused kõigi sisemaa pankadega.

KINDLUSTUSSELTS »EKS-MAJA« OSAKOND

Eesti Hüpoteegipank

Tartus, Võidu t.,
omas majas

EESTI HÜPOTEEGIPANGA pantlehed annavad aastast nimihinnast 6% sissetulekut ja on heaks kapitali mahutamise vahendiks, olles kindlustatud kõigi panga varadega, laenuvõtjate kinnisvaradega ja nende solidaarse vastutusega, samuti ka kindlustusseltsidega sõlmitud erilepingutega. Neisse pantlehtedesse võib mahutada seltside, ühingute, haigekassade, vaeslaste, omavalitsuste ja muid kapitale ja neid pantlehti võetakse valitsusega tehtavate lepingute tagatiseks ja aktiiv- ning tollimaksu kindlustuseks. Eesti Hüpoteegipank on asutatud 1884. a. — 1. jaanuariks 1937. a. oli tema pantlehti ringkäigus üle 10 miljoni krooni väärtuses, kusjuures nende kindlustuseks panditud kinnisvarade väärtus oli panga hindamise järele kaugelt üle 20 miljoni krooni; tule vastu olid need kinnisvarad kindlustatud kaugelt üle 26 miljoni krooni eest.

Kaks hädatarvilikku raamatut igaihele!

ELISABETH SELL JA P. SEEBERG-ELVERFELDT

EESTI-SAKSA SÕNARAAMAT

Redigeerinud **P. Ariste ja E. Nurm**

672 lk., hind broš. kr. **6.75**, linases köites kr. **8.**—

Raamatusse on mahutatud umbes 25.000 sõna ja ühtlasi on antud paralleelselt nende saksakeelse tõlkega vajalised grammatilised vormid.

Lõpposas on sõnaraamatul veel grammatiline lisa, milles on toodud selgitusi küsimustes, millised alatiselt tekitavad suuri raskusi ja milliseid meil tarvisel olevais saksakeele grammatikais mitte küllalt ülevaatliselt ega täielikult ei ole käsitletud.

J. ROOS, J. KIVET, O. URGART, prof. J. PIIPER, E. ELISTO

EESTI RAHVALEKSIKON

Ilmub vihkude kaupa 10 vihus, iga vihk vähemalt 100 lk.,
rohke sisuselgitavate piltide, kaartide ja tabelitega.

Eesti Rahvaleksikon on täiesti iseseisva teadusliku töö tulemus ja pakub palju materjali, mida ei leidu üheski eestikeelses sellelaadilises väljaandes.

Eesti Rahvaleksikon on teos, mis vajalik igale haritud inimesele.

Eesti Rahvaleksikoni esimene vihk ilmub septembris 1937. a.

Soodustatud eeltellimise hind kuni 15. sept. s. a. kr. 7.50

O.-Ü. „Noor-Eesti Kirjastus“

Tartus, Gustav-Adolfi 8, telef. 2-66

Hind 35 senti